

Wyniki Standardowe 2019 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2021

Wyniki Standardowe 2019 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr Monika Juchniewicz
mgr inż. Grażyna Nachtman

Warszawa 2021

Redakcja techniczna
Monika Furmaniak
Grażyna Nachtman

Projekt okładki
Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-856-8

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej
- Państwowy Instytut Badawczy
Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
Tel.: +48 (22) 505 45 82
E-mail: portal@fadn.pl
Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN.....	8
2. Analiza Wyników Standardowych.....	9
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	11
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej ..	36
Wnioski	55

Spis wykresów

Wykres 2.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych	9
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	10
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych ...	11
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	12
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych	16
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	20
Wykres 2.1-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych ...	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów według typów rolniczych	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)	34
Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	37

Wykres 2.2-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	54

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas (LFA)).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRGR	- Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza graficzno-tabelaryczna z podstawowym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez indywidualne certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w roku 2019. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w Polsce², w analizowanym roku obejmowało 730 911 gospodarstwa. Wśród nich znalazły się gospodarstwa stosujące system produkcji ekologicznej. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji (SO).

Głównym celem analizy jest ocena wybranych czynników kształtujących dochody gospodarstw ekologicznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2019 r. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy: zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. Ponadto od roku 2013 wyniki prezentowane dla gospodarstw ekologicznych dotyczą obiektów stosujących wyłącznie ekologiczne metody produkcji. Pozwala to na przedstawienie rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw w 100% ekologicznych oraz umożliwia odniesienie do wyników gospodarstw konwencjonalnych. Zgodnie bowiem z przepisami prawa Unii Europejskiej⁴ w gospodarstwach ekologicznych dopuszcza się współistnienie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej, ale wyniki rachunkowe takich gospodarstw zniekształcają prawdziwy obraz ekonomiczny produkcji ekologicznej.

¹ Nachtman G.; Juchniewicz M.: Wyniki Standardowe 2019 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2021.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2014, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2013.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

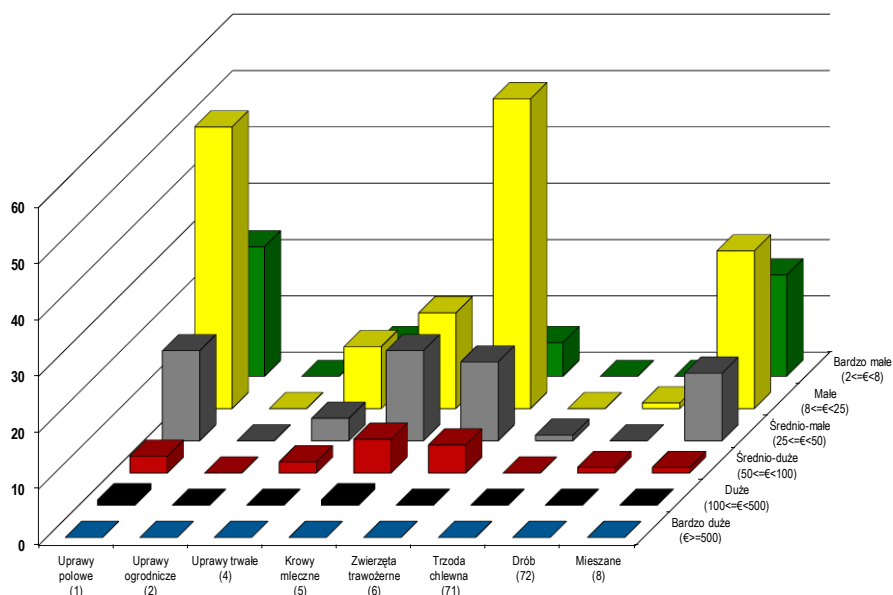
⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, z późn. zm.).

1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN, dokonanej według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁵: wielkości ekonomicznej⁶ i typu rolniczego. Rozkład gospodarstw prezentuje Wykres 2.1-1.

W 2019 roku w zbiorze indywidualnych gospodarstw rolnych znalazło się 300 gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Gospodarstwa te reprezentowane były przez siedem typów rolniczych: polowe, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszany oraz drób i trzoda chlewna. W pierwszych pięciu typach wystąpiło od 23 (uprawy trwałe) do 93 (polowe) gospodarstw. Tylko 2 gospodarstwa reprezentowały typ rolniczy drób i jedno wystąpiło w typie rolniczym trzoda chlewna. W 2019 roku, podobnie jak w latach wcześniejszych, nie było gospodarstw kwalifikujących się do typu uprawy ogrodnicze. Pod względem wielkości ekonomicznej przeważały gospodarstwa małe, czyli od 8 do 25 tys. euro SO, których było 162. Gospodarstw o wielkości od 25 do 100 tys. euro SO było 81 i tylko dwa gospodarstwa było w klasie „duże” (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN

⁵ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

⁶ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

2. Analiza Wyników Standardowych

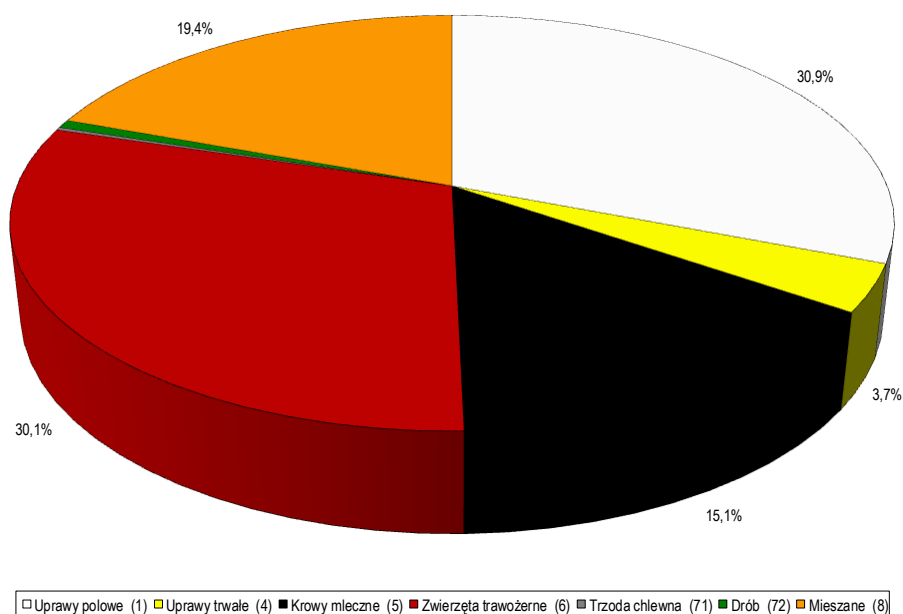
Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowia zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej. Przedstawione na wykresach kołowych dane strukturalne dotyczą certyfikowanych gospodarstw ekologicznych, prowadzących produkcję w 2019 roku wyłącznie ekologicznymi metodami. W części opisującej wspomniane parametry wynikowe nie opublikowano danych dla gospodarstw specjalizujących się w chowie drobiu i trzody chlewnej oraz dla gospodarstw o klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO. Wynika to z obowiązujących zasad upowszechniania danych FADN, dla grup liczących co najmniej 15 gospodarstw.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

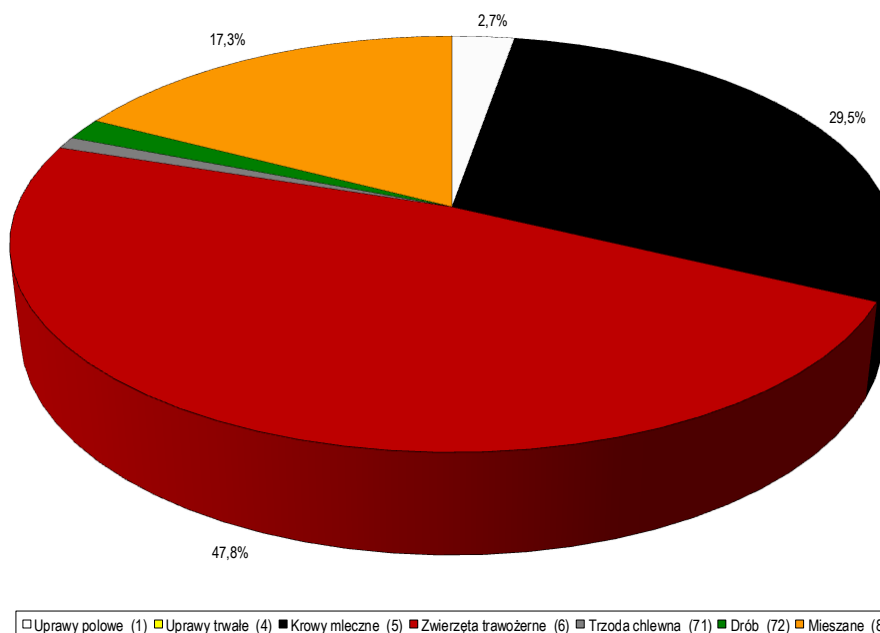
W próbie Polskiego FADN w 2019 roku w gospodarstwach ekologicznych sklasyfikowanych według typów rolniczych po około 30% ziemi należało do gospodarstw dwóch typów rolniczych – uprawy polowe i zwierzęta trawożerne. 19,4% ziemi było udziałem gospodarstw stosujących mieszany system produkcji, a 15,1% udziałem rolników zajmujących się chowem krów mlecznych. Niewielki odsetek ziemi należał do pozostałych typów rolniczych, co wynika w znacznej mierze z mniejszej liczby gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

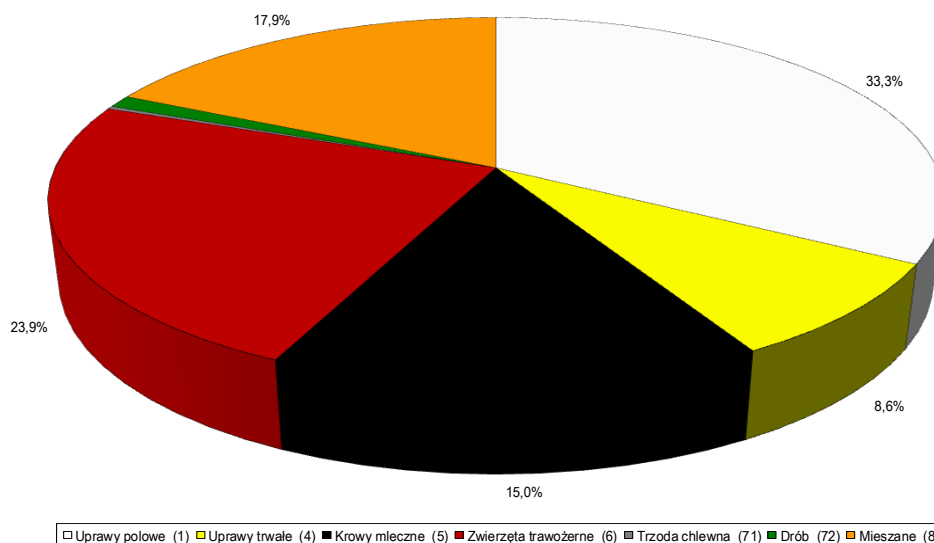
Zwierzęta chowane w gospodarstwach ekologicznych prowadzących rachunkowość w Polskim FADN to głównie bydło. Niemal 50% całego pogłowia zwierząt skupiał typ zwierzęta trawożerne i prawie 30% typ krowy mleczne. W gospodarstwach pozostałych typów rolniczych zwierzęta utrzymywano w niewielkim odsetku. Za dość niską można uznać reprezentację zwierząt w typie mieszanym (17,3%), biorąc pod uwagę, że stanowiły około 1/5 populacji gospodarstw ekologicznych, tym bardziej że prowadzą one jednocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą i są organizowane w sposób najbardziej bliski ideom rolnictwa ekologicznego (patrz: Wykres 2.1-2).

Wykres 2.1-2 Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

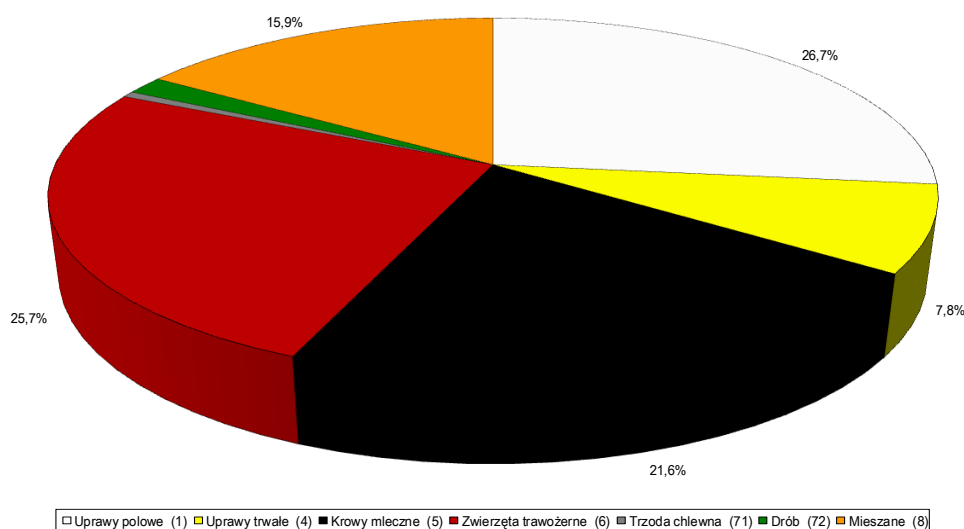
Większość nakładów pracy wyrażonych w AWU angażowały gospodarstwa, których było najwięcej, tj. z uprawami polowymi (33,3%) oraz prowadzące chów zwierząt trawożernych (23,9%). Prawie 18% procent nakładów absorbowały gospodarstwa z produkcją mieszaną i 15% z produkcją mleka (patrz: Wykres 2.1-3). W zbiorze 23 gospodarstw z uprawami trwałymi skumulowało się niespełna 9% całości nakładów pracy.

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

Spośród prezentowanych typów rolniczych w tworzeniu Standardowej Produkcji (SO) dominowały trzy z nich, tj. uprawy polowe i dwa o profilu zwierzęcym (krowy mleczne i zwierzęta trawożerne). Łącznie wytworzyły 74% wartości SO. Z pozostałych typów rolniczych największy odsetek w tworzenie SO stanowił typ mieszany (prawie 16%) (patrz: Wykres 2.1-4).

Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych

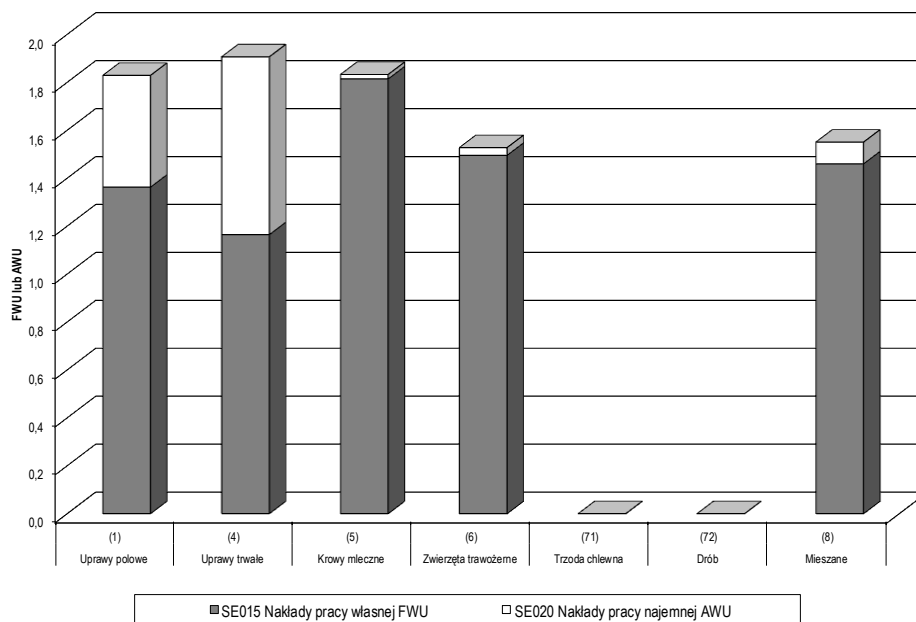

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

Średnie nakłady pracy w poszczególnych typach rolniczych wahały się od około 1,5 do 1,9 jednostek przeliczeniowej pracy (AWU). Najwyższe nakłady poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych. W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka oraz w gospodarstwach z uprawami polowymi poziom

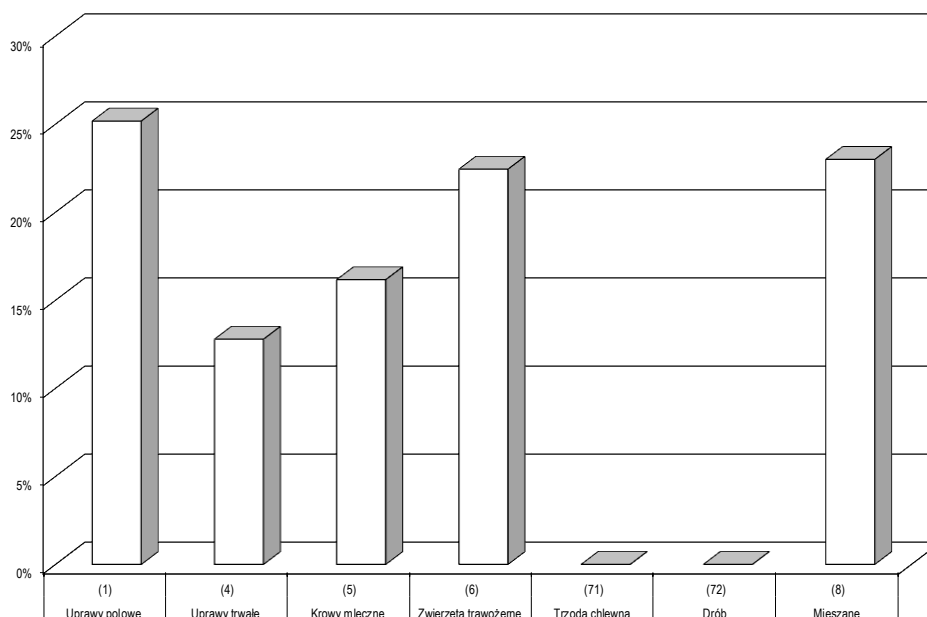
nakładów pracy był na porównywalnym poziomie (po około 1,8 AWU). W typie mieszanym i zwierzęta trawożerne zanotowano po około 1,5 jednostki AWU. Z najmniejszą siłą roboczej korzystano głównie w gospodarstwach z uprawami polowymi i trwałymi, w których stanowiła 25-39% łącznych nakładów pracy (patrz: Wykres 2.1-5). W znikomym stopniu korzystano z pracy najmniejszej w pozostałych typach rolniczych.

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

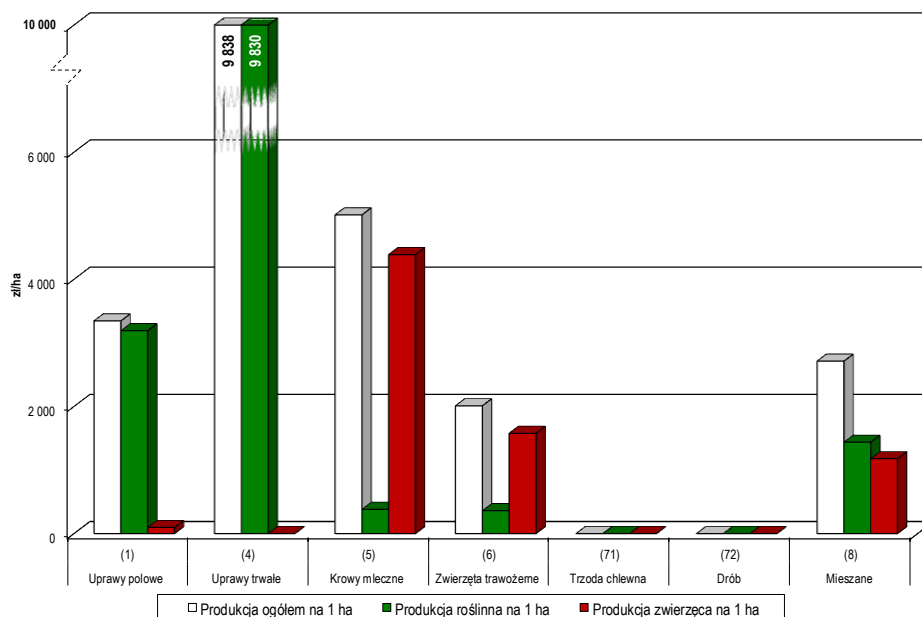
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważała ziemia własna. Grunty dodzierżawione stanowiły od 13 do 25% całkowitych użytków rolnych. Największy ich udział był w gospodarstwach z produkcją polową i mieszaną, a najmniejszy w gospodarstwach z uprawami trwałymi (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych**

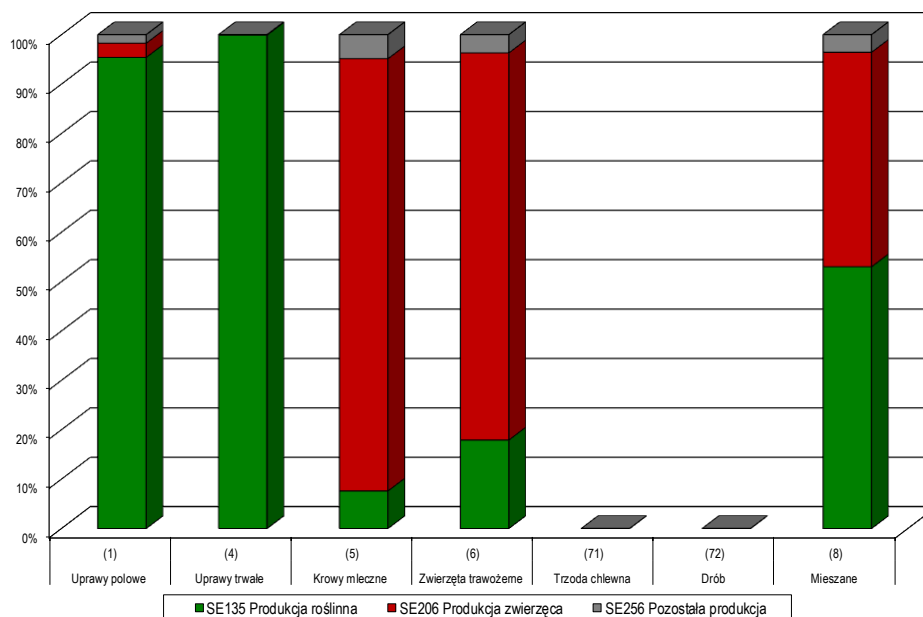
W populacji gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN w roku 2019 najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych. Produkcja ogółem, w 100% roślinna, wynosiła 9 838 zł/ha UR (patrz: Wykres 2.1-7). Podobnie w gospodarstwach z uprawami polowymi produkcja roślinna była głównym składnikiem produkcji ogółem i wynosiła około 3 300 zł/ha. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt w produkcji ogółem dominowała produkcja zwierzęca, ale obydwa typy różniły się znacznie co do wartości produkcji. W typie krowy mleczne produkcja ogółem na 1 ha UR wynosiła około 5 000 zł, a zwierzęca około 4 400 zł. Natomiast w typie zwierzęta trawożerne uzyskano produkcję ogółem na poziomie około 2 000 zł/ha (poziom najniższy spośród wszystkich typów rolniczych). Produkcja zwierzęca (1 600 zł/ha UR) w tym typie była prawie 3-krotnie niższa niż w gospodarstwach mlecznych. W gospodarstwach z produkcją mieszaną produkcja roślinna i zwierzęca były na porównywalnym poziomie.

Wykres 2.1-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

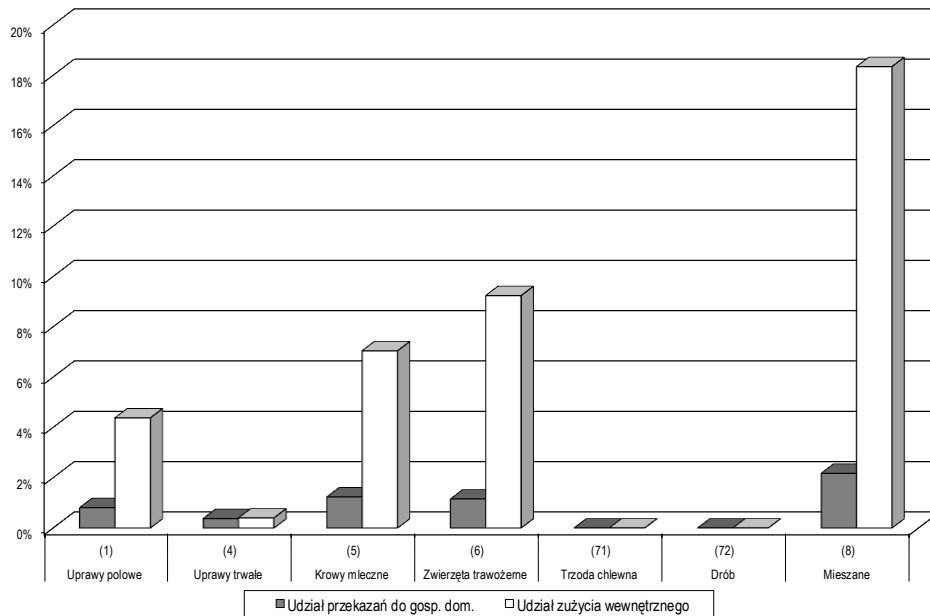
W ujęciu procentowym produkcja roślinna w działalności gospodarstw z uprawami trwałymi stanowiła 100%, a w polowych około 95% wartości produkcji ogółem. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt struktura produkcji ogółem zdominowana była przez produkcję zwierzęcą; w typie krowy mleczne w 88%, a w typie zwierzęta trawożerne w 78%. Natomiast w gospodarstwach mieszanych w około 10% przeważała produkcja roślinna nad zwierzęcą. Symboliczny był udział produkcji pozostałej⁷ w produkcji ogółem we wszystkich typach gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-8).

⁷ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

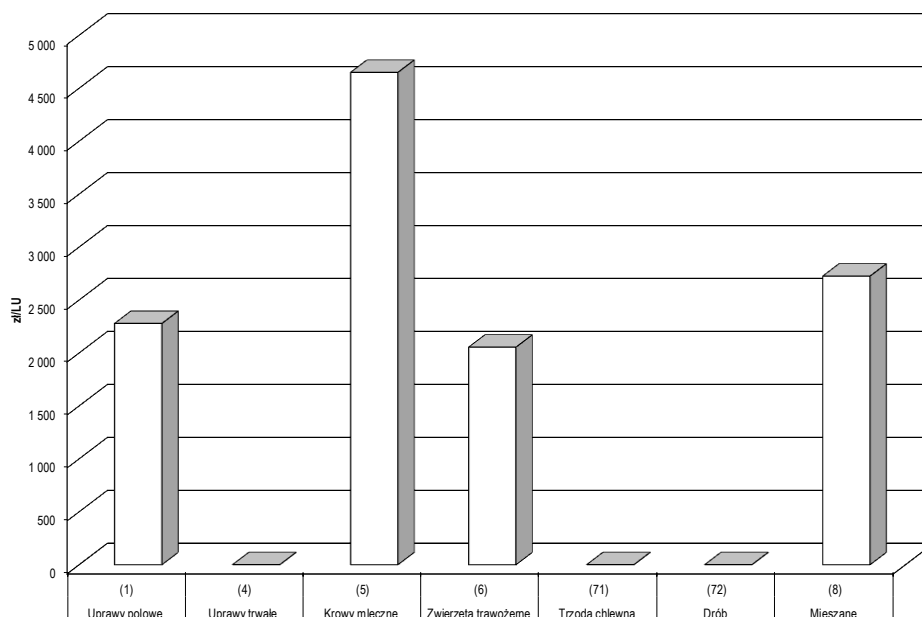
Część wytworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych w gospodarstwie rolnym przekazywana jest do działalności operacyjnej oraz na potrzeby rodziny. Materiał do produkcji często pochodzi z własnego gospodarstwa, zwłaszcza nasiona i pasze dla zwierząt. Najwięcej, około 18% wartości produkcji ogółem przeznaczono na zużycie wewnętrzne w gospodarstwach z produkcją mieszaną. Na potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt systemem wypasowym wykorzystano 9% produkcji i 7% na potrzeby gospodarstw mlecznych. Zaledwie 4% własnej produkcji zużyto w gospodarstwach polowych. Specyfika gospodarstw z uprawami trwałymi wymaga na ogół pozyskania materiałów do produkcji z zewnątrz gospodarstwa, stąd wielkość zużycia stanowi ułamek procenta, podobnie jak przekazywane produkty z własnego gospodarstwa na potrzeby rodziny. Jedynie w gospodarstwach mieszanych udział przekazania był na poziomie 2% wartości produkcji (patrz: Wykres 2.1-9).

Wykres 2.1-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

Skrajne wartości produkcji zwierzęcej osiągnięto w typach o specjalizacji zwierzęcej. Najwyższą kwotę (4 649 zł/LU) uzyskano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych i najniższą (2 054 zł) w typie zwierzęta trawożerne (patrz: Wykres 2.1-10). W typie mieszanym wartość na 1 LU ukształtowała się na poziomie około 700 zł wyższym niż w przypadku trawożerców. W typie polowym zwierzęta występują w nielicznych gospodarstwach, ale średnia wartość produkcji na 1 LU wynosiła w tych jednostkach prawie 2 300 zł.

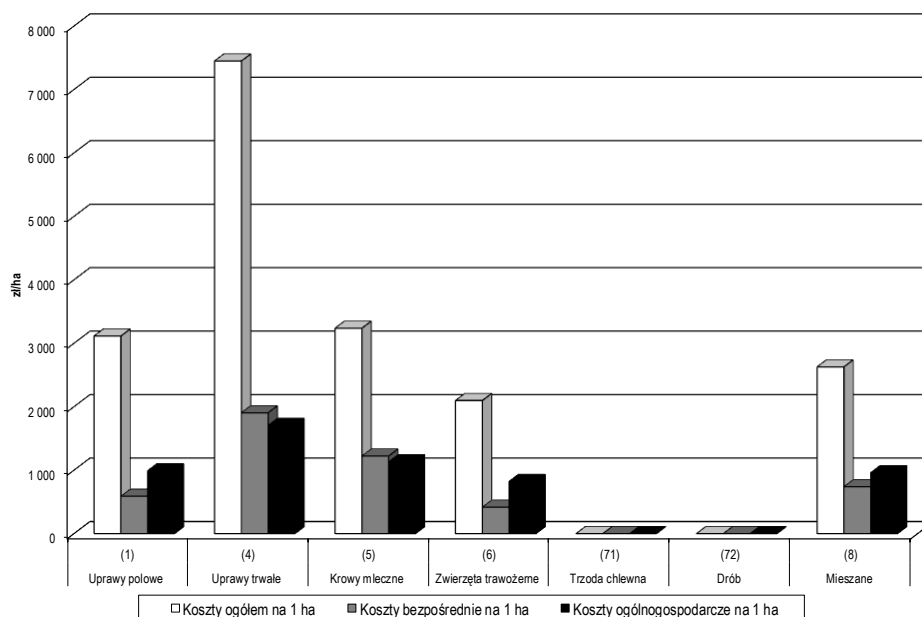
Wykres 2.1-10 **Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych**

Koszty poniesione na wytworzenie produkcji ekologicznej z 1 ha UR były zależne od specjalizacji. Najwyższe, 7 500, były w gospodarstwach z uprawami trwałymi. Dość porównywalnie (3 100–3 200 zł/ha) kształtowały się w typach: uprawy polowe i krowy mleczne i na poziomie 2 600 zł w typie mieszanym. Najniższe koszty ogółem poniesiono w przypadku zwierząt trawożernych - niespełna 2 100 zł/ha (patrz: Wykres 2.1-11).

○ poziomie produkcji decydują głównie koszty bezpośrednie, które jak wskazuje Wykres 2.1-11 kształtowały się na bardzo niskim poziomie. Maksymalna ich wartość to 1 904 zł/ha UR w typie uprawy trwałe. W gospodarstwach mlecznych wydano 1 223 zł/ha i 3-krotnie mniej w gospodarstwach ze zwierzętami trawożernymi. W dwóch pozostałych typach rolniczych analizowane koszty wynosiły od 588 do 739 zł/ha UR. W trzech typach rolniczych (polowy, mieszany i zwierzęta trawożerne) wyższe od kosztów bezpośrednich były koszty ogólnogospodarcze, ale ich wartość nie przekroczyła 1 000 zł/ha. Najwyższe koszty ogólnogospodarcze na 1 ha poniesiono w typie uprawy trwałe (1 707 zł/ha).

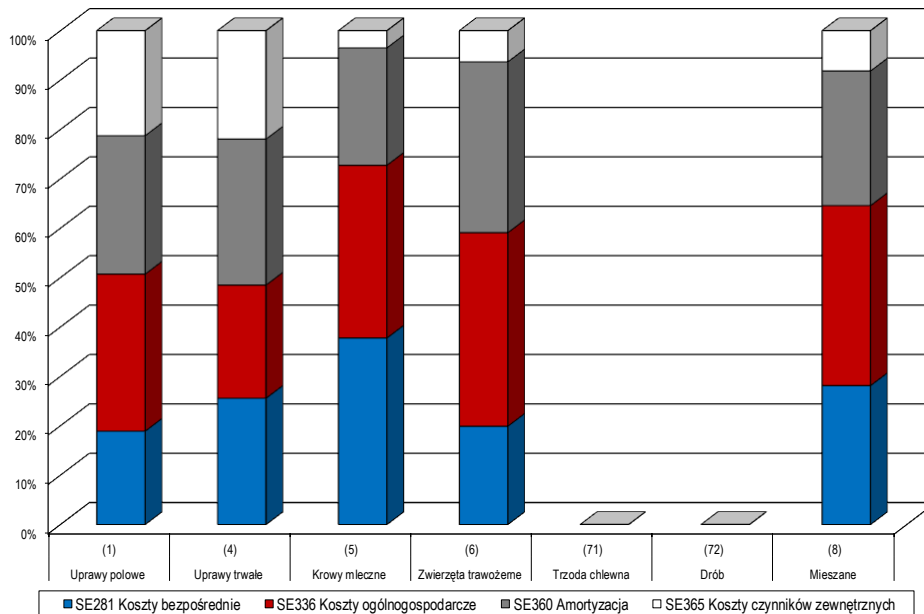
Wykres 2.1-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

Niski poziom kosztów bezpośrednich to w konsekwencji niski ich udział w strukturze kosztów ogółem. Maksymalnie stanowiły 38% w gospodarstwach mlecznych. W pozostałych typach rolniczych zawierały się w przedziale od 19 do 28%. Najniższy odsetek tych kosztów dotyczył upraw polowych. Z kolei typ ze zwierzętami trawożernymi cechował najwyższy udział kosztów ogólnogospodarczych i kosztów amortyzacji w kosztach ogółem (39 i 35%). Najniższy odsetek koszty ogólnogospodarcze stanowiły w typie uprawy trwałe. Koszty amortyzacji zaś, za wyjątkiem typu krowy mleczne, stanowiły w pozostałych grupach od 27 do 30%. Produkcję mleka oraz owoców wyróżniał na tle pozostałych specjalizacji dość wysoki udział kosztów czynników zewnętrznych - 21-22% w kosztach ogółem. Ze względu na specjalizację,

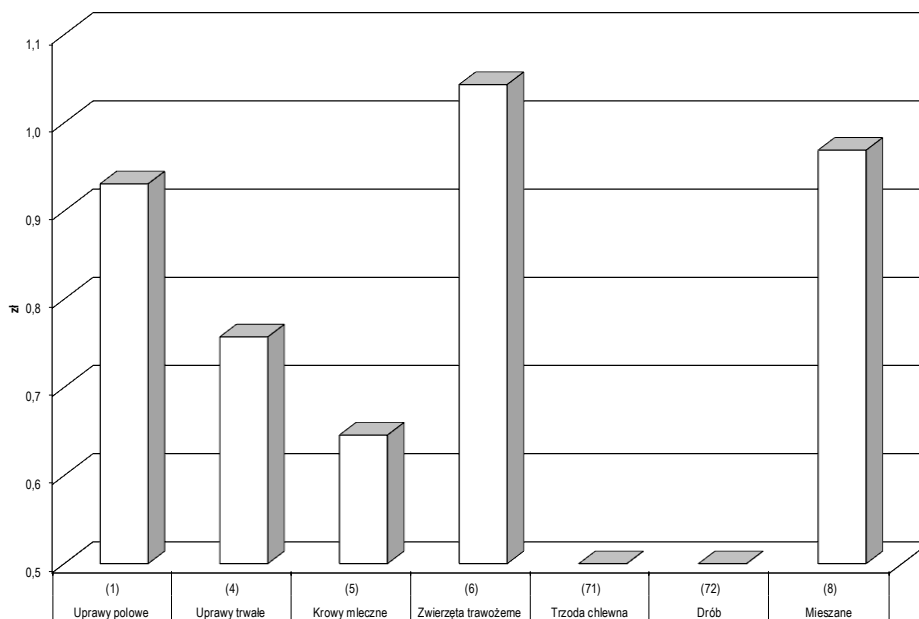
zwłaszcza gospodarstwa sadownicze, posiłkują się pracą donajętą. Była ona głównym kosztem w strukturze obcych czynników wytwórczych tych jednostek (patrz: Wykres 2.1-12). W pozostałych trzech typach rolniczych wynosiły tylko od 3 do 8%.

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

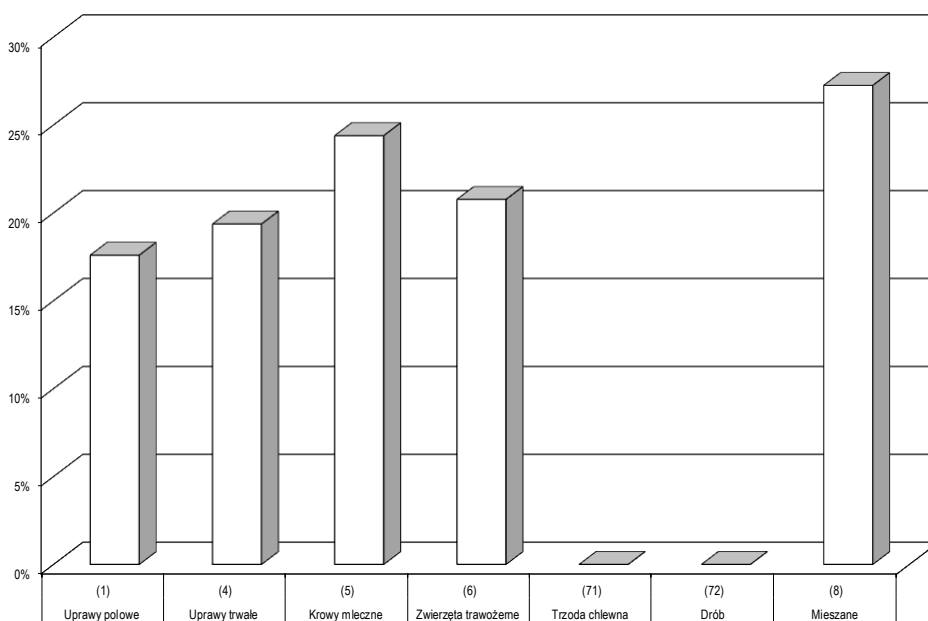
Efektywność produkcji (bez dopłat) charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem. W roku 2019 w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych poniesiono straty w procesie produkcji, a koszt wytworzenia 1 zł produkcji wynosił 1,04 zł. Poziom produkcji w gospodarstwach mieszanych wystarczył zaledwie na pokrycie kosztów i dość podobnie kształtował się w uprawach polowych. Wytworzenie produkcji o wartości 1 złotówki kosztowało się na poziomie 0,97 i 0,93 zł. Efektywna była zaś działalność w gospodarstwach mlecznych i sadowniczych. Na 1 zł produkcji poniesiono 65 groszy kosztu w typie rolniczym krowy mleczne i 76 groszy na 1 zł produkcji owoców (patrz: Wykres 2.1-13).

Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

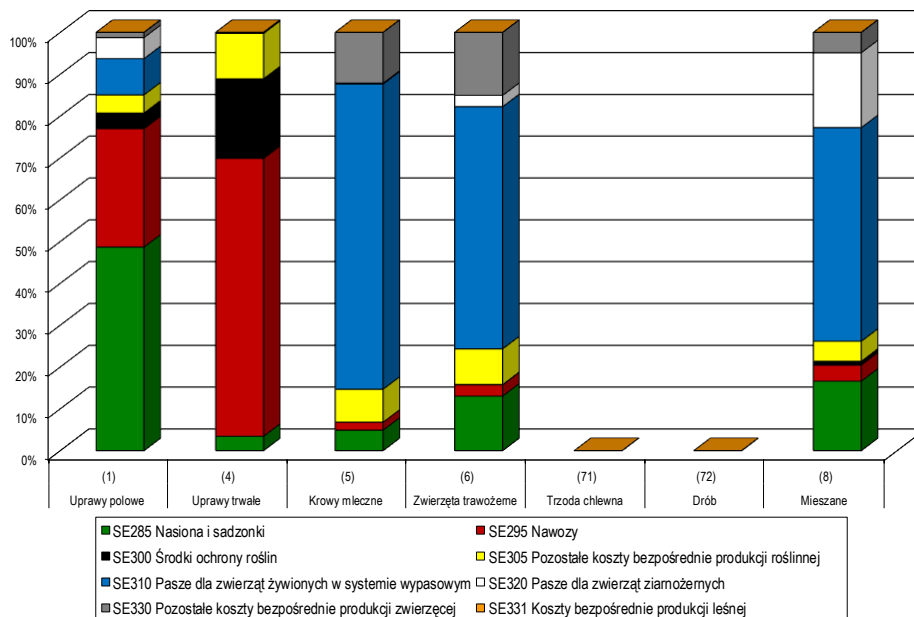
Udział kosztów bezpośrednich w wartości produkcji gospodarstw ekologicznych wahał się od 18 do 27%. Najmniej stanowił w gospodarstwach z uprawami polowymi (17,6%), po 20% w typie uprawy trwałe i zwierzęta trawożerne. Największy był ich udział w wartości produkcji gospodarstw mieszanych (patrz: Wykres 2.1-14).

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

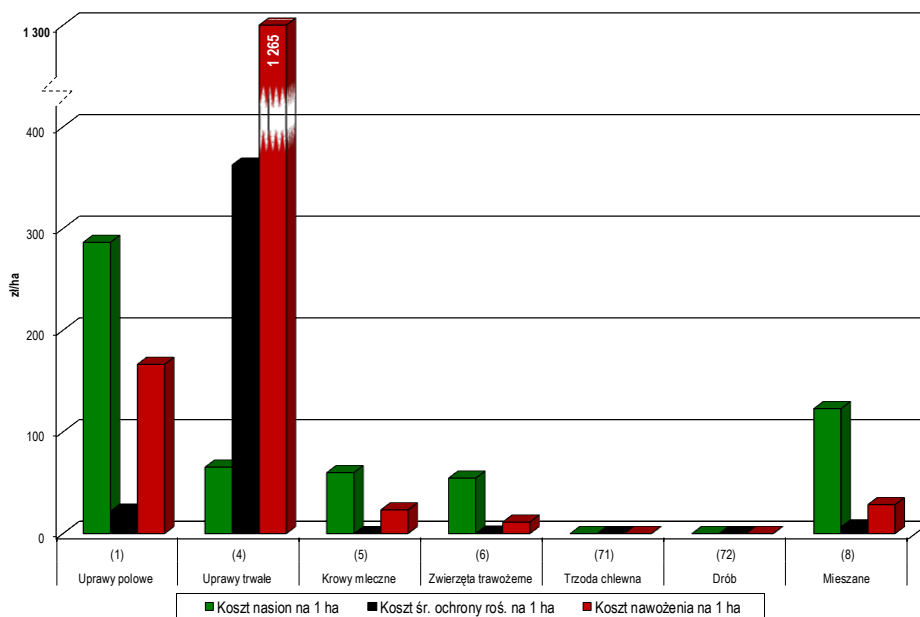
Jak wskazuje Wykres 2.1-15 struktura kosztów bezpośrednich była zróżnicowana w zależności od kierunku produkcji. W przypadku upraw polowych prawie połowę kosztów bezpośrednich stanowiły koszty materiału siewnego. Z kolei w uprawach trwałych większość kosztów bezpośrednich stanowiły nawozy (66%) i środki ochrony roślin (19%). W gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej i mieszanych większość kosztów bezpośrednich poniesiono na zabezpieczenie pasz dla bydła opasowego i mlecznego (od 61 do 73%). Zwierzęta ziarnożerne wystąpiły głównie w gospodarstwach mieszanych i tu koszt pasz dla tej grupy zwierząt stanowił prawie 18% kosztów bezpośrednich.

Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

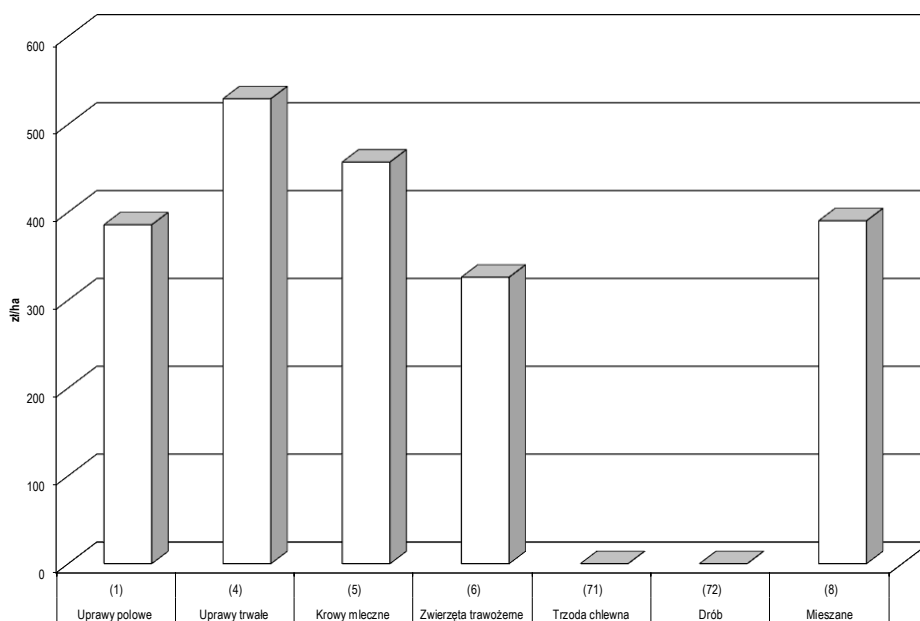
○ wydajności produkcji, zwłaszcza roślinnej, decydują w dużym stopniu nakłady zastosowanych środków plonotwórczych. Od szeregu lat gospodarstwa ekologiczne występujące w systemie rachunkowości Polskiego FADN charakteryzuje niski poziom zużycia nawozów i środków ochrony roślin. Przekłada się to na niskie obciążenie kosztami tych środków w przeliczeniu na hektar użytków rolnych, a w rezultacie na niską produkcję. Jedynie w typie uprawy trwałe koszt nawożenia był stosunkowo wysoki i wynosił 1 265 zł. Tylko 166 zł wydano na ten cel w uprawach polowych, a w pozostałych gospodarstwach nawożenie środkami z zakupu było znikome. Symboliczny koszt zakupu nawozów w gospodarstwach posiadających zwierzęta wskazuje, że stosują one własne nawozy organiczne (patrz: Wykres 2.1-16). Podobnie jak w przypadku nawożenia koszt ochrony roślin był zauważalny w strukturze kosztów tylko w uprawach trwałych i wynosił 362 zł/ha.

Wykres 2.1-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

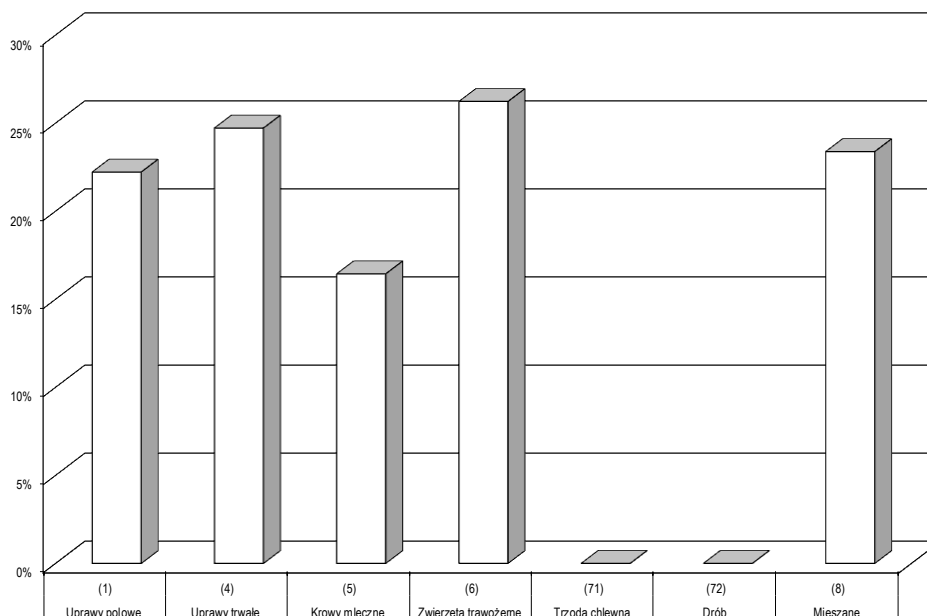
Wykres 2.1-17 ilustruje koszt energii poniesiony na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Pojęcie energii obejmuje w tym wypadku energię elektryczną i paliwa. Koszty te były w miarę wyrównane i wahały się od 326 zł/ ha UR w typie zwierzęta trawozerne do około 530 zł/ha w typie uprawy trwałe (patrz: Wykres 2.1-17).

Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych

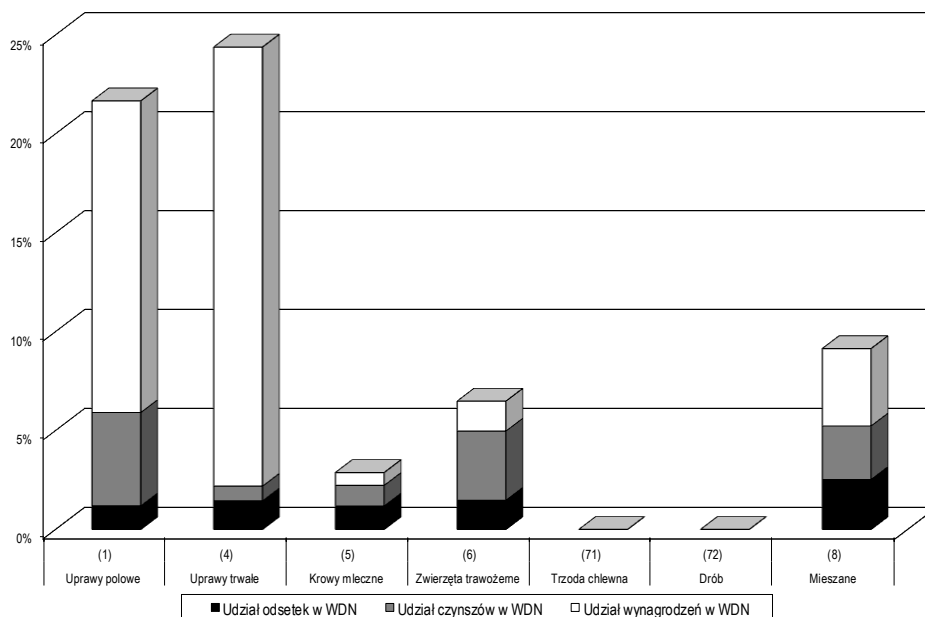
W 2019 roku udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wahał się od 16 do 26%. Najwyższy udział dotyczył typu zwierzęta trawożerne. Najmniej (16,4%) wartość amortyzacji ważyła w wartości dodanej brutto w gospodarstwach mlecznych (patrz: Wykres 2.1-18).

Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

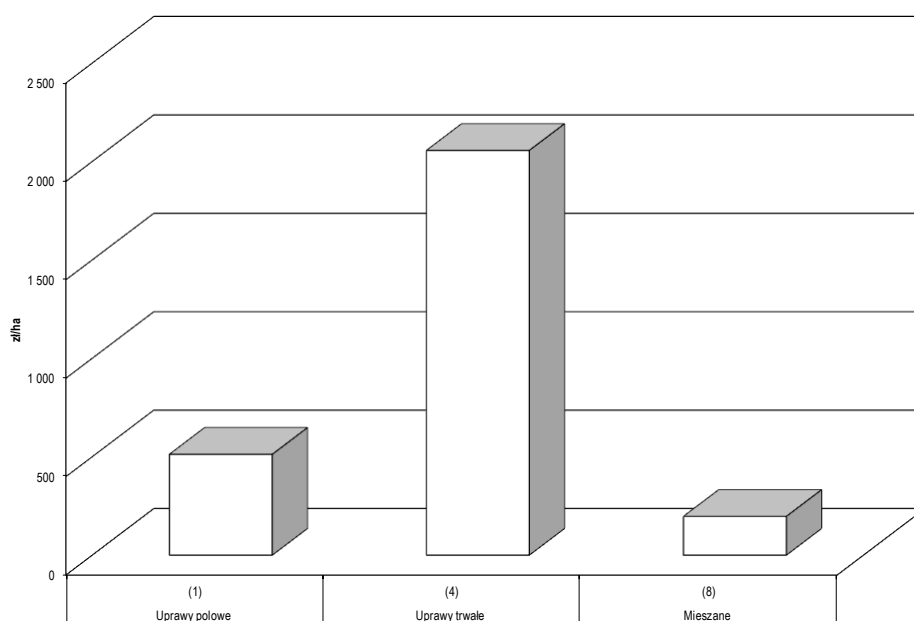
Wartość dodana netto (WDN) stanowi opłatę za wykorzystane do działalności wszystkie czynniki produkcji, własne i obce. Im mniejsze obciążenie obcymi czynnikami wytwórczymi tym wartość dodana jest bliższa wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wśród badanych gospodarstw ekologicznych w 2019 roku środki produkcji pochodzące z zewnątrz wykorzystano w największym stopniu w typach uprawy trwałe i polowe (patrz: Wykres 2.1-12). W konsekwencji w tych gospodarstwach udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wynosił odpowiednio około 24% i 22%, przy czym ich strukturę budowały głównie koszty pracy. W gospodarstwach z uprawami trwałymi koszty pracy stanowiły 91% kosztów czynników zewnętrznych, tym samym opłata pracy była bardzo ciężącym składnikiem kosztów. W uprawach polowych udział kosztów wynagrodzeń w kosztach czynników zewnętrznych wynosił 73%, co wynika zapewne z udziału upraw warzywnych w tym typie rolniczym i potrzeby wykonywania ręcznych zabiegów (patrz: Wykres 2.1-19).

Wykres 2.1-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

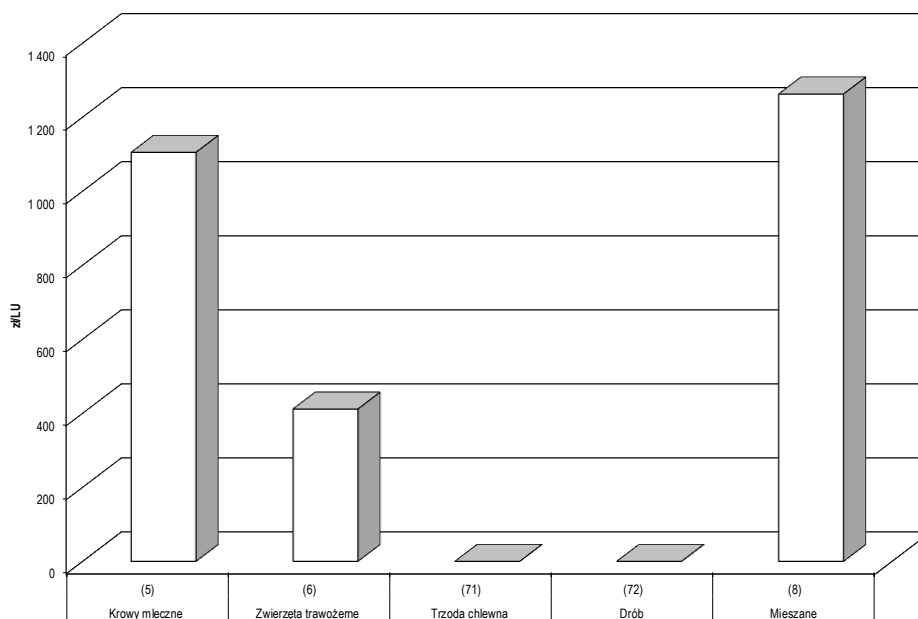
Zróżnicowanie struktury produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na uprawy roślinne miało odzwierciedlenie w wartości kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-20). Najwyższe koszty bezpośrednie poniesiono w gospodarstwach z uprawami trwałymi (2 056 zł/ha); w gospodarstwach polowych wynosiły one średnio 512 i tylko 197 zł/ha w typie mieszanym.

Wykres 2.1-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w typie krowy mleczne ukształtowały się na poziomie 1 105 zł/LU i tylko 411 zł w typie zwierzęta trawożerne. Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach to głównie koszty pasz, w tym wypasu pastwiskowego. Wyższy niż w w/w typach rolniczych koszt chowu zwierząt w gospodarstwach z działalnością mieszaną (1 262 zł/LU), wynika ze znacznego udziału zwierząt ziarnożernih, karmionych droższymi paszami (patrz: Wykres 2.1-21).

Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

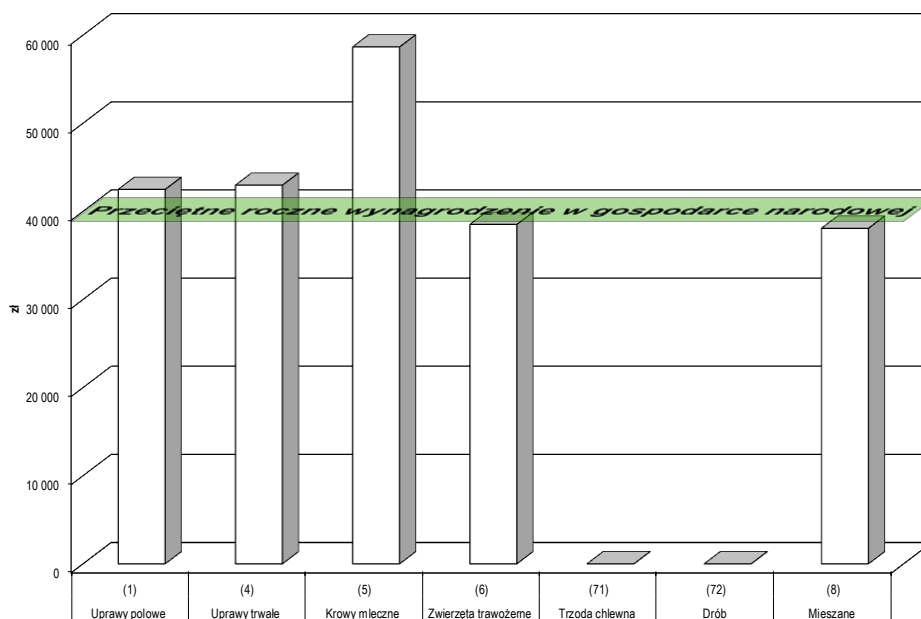

Wykres 2.1-22 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem według typów rolniczych. W 2019 roku w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, trwałych i krowach mlecznych średnia wartość tego wskaźnika była wyższa niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej⁸. W gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych była najwyższa i wynosiła 58 646 zł/AWU. W gospodarstwach polowych i z uprawami trwałymi wartość dodana netto była na poziomie 42-43 tys. zł/ AWU. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernih i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była poniżej progu dochodowego w gospodarce narodowej i ukształtowała się w obydwu grupach na poziomie 38 tys. zł.

⁸ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

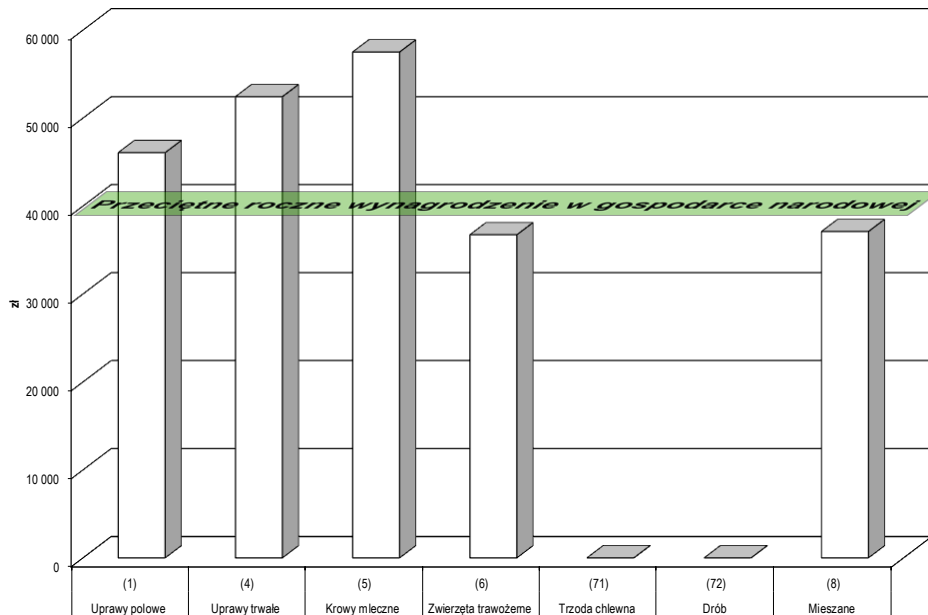
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 39 877 zł w 2019 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

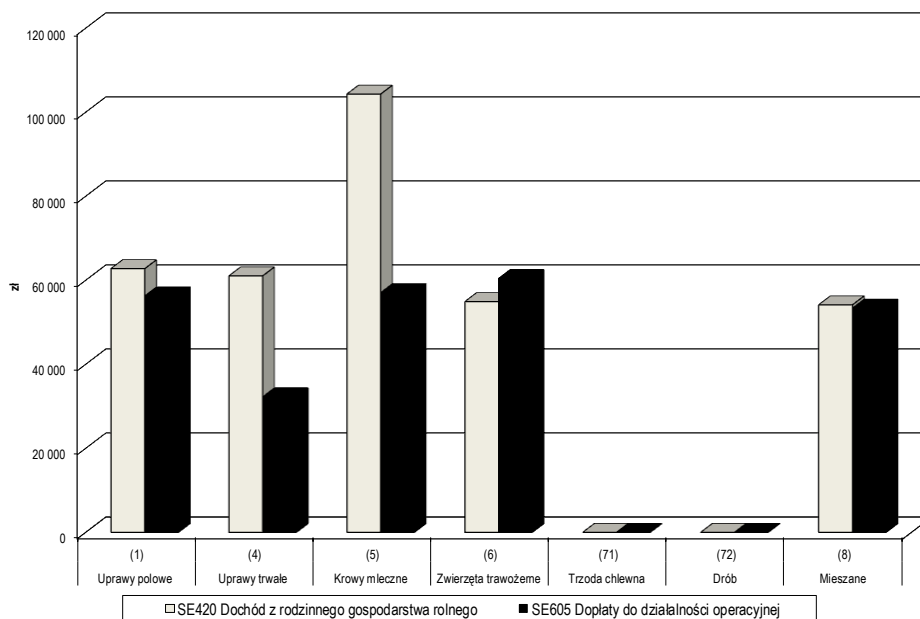
Wykres 2.1-23 prezentuje dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolnika (FWU). Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Podobnie jak w przypadku wartości dodanej netto również DzRGR był wyższy od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej w typach uprawy polowe, trwałe i krowy mleczne. W odróżnieniu od lat poprzednich, w gospodarstwach mlecznych, a nie produkujących owoce, rolnicy osiągnęli najwyższe korzyści ekonomiczne. DzRGR na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie rolnika wynosił 57 493 zł. Gospodarstwa z uprawami trwałymi uzyskały DzRGR niższy o 5 tys. zł, a z upraw polowych niższy o 11 tys. zł. Natomiast w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była o 20 tys. zł niższa niż w przypadku krów mlecznych i wynosiła 37 tys. zł/FWU w obydwu rodzajach gospodarstw.

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

Od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej w tworzeniu DzRGR z gospodarstwa rolnego biorą udział dopłaty. Z badań rachunkowości Polskiego FADN wiadomo, że ich udział często jest warunkiem funkcjonowania gospodarstwa ekologicznego, zwłaszcza, że na ogół dysponują one słabszymi jakościowo użytkami rolnymi. Ogranicza to poziom i jakość produkcji rolniczej, a dodatkowo niskie nakłady środków plonotwórczych nie sprzyjają wynikom produkcyjnym. W rezultacie dopłaty są dużym wsparciem dla producentów ekologicznych. W 2019 roku dopłaty rekompensowały część kosztów w gospodarstwach z produkcją bydła opasowego; ich udział w DzRGR wynosił 110%. W gospodarstwach z uprawami polowymi i z produkcją mieszaną dopłaty w zasadzie tworzyły dochód, gdyż ich udział wynosił odpowiednio około 90 i 99% (patrz: Wykres 2.1-24). Jedynie w pozostałych dwóch typach rolniczych: uprawy trwałe i krowy mleczne dopłaty były mniej znaczące i stanowiły tylko nieco ponad połowę wartości DzRGR.

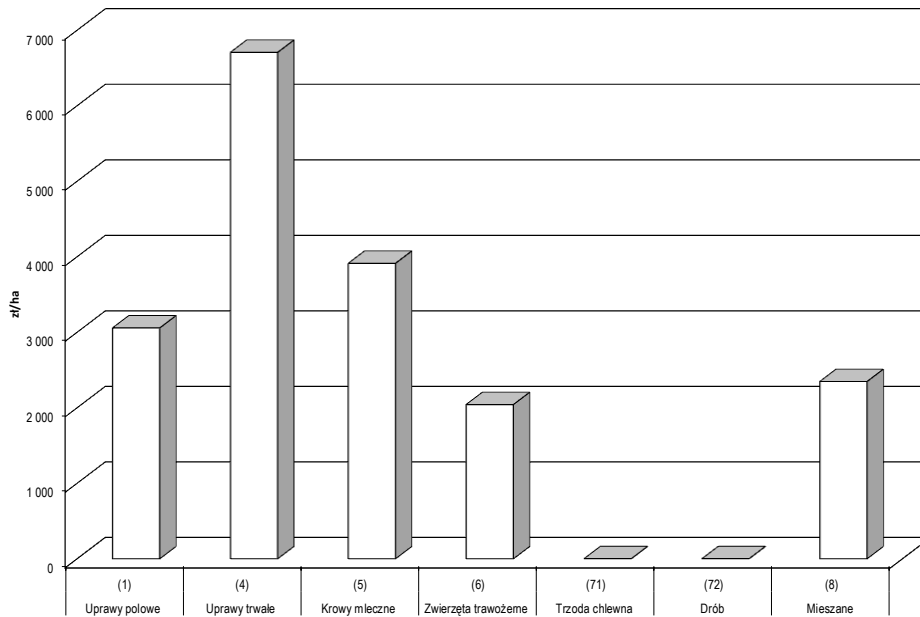
Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

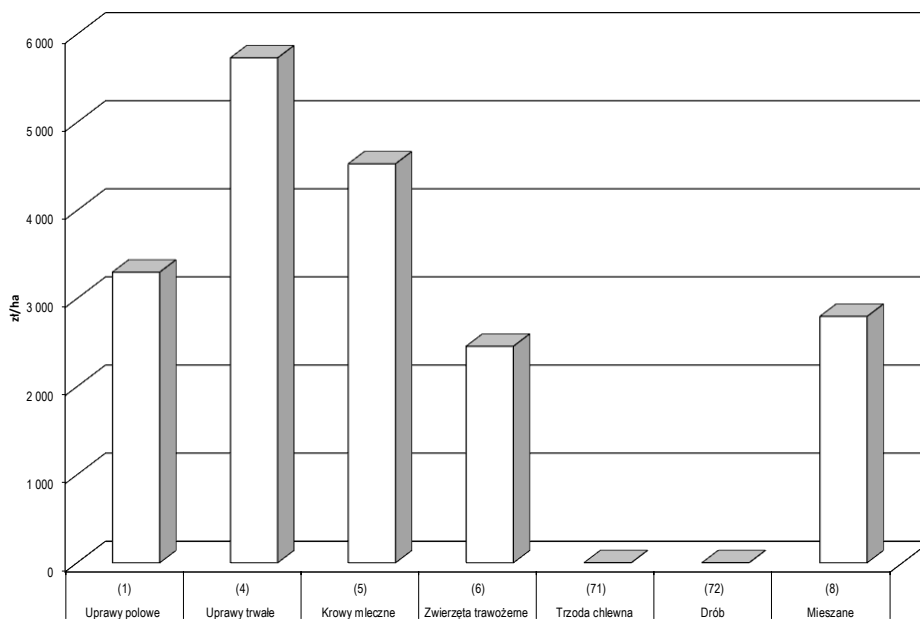
Wartość dodana netto (WDN) na 1 ha UR była zróżnicowana między typami rolniczymi; podobnie jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR). WDN jest liczona na 1 ha powierzchni użytków rolnych ogółem, a DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych. Im wyższy udział ziemi dodzierżawionej tym większe różnice między tymi dwoma wskaźnikami, ponieważ przychody z tytułu użytkowania obcej ziemi znacznie przewyższają koszty dzierżawy. Wynik tych wskaźników zależy jednak przede wszystkim od poziomu nadwyżki ekonomicznej uzyskanej w gospodarstwie.

W roku 2019 WDN na 1 ha UR była znacząco wyższa od DzRGR na 1 ha UR własnych tylko w gospodarstwach z uprawami trwałymi (o około 1 000 zł). W gospodarstwach mlecznych obie te wartości różniły się o 617 zł na korzyść DzRGR. Natomiast w typie uprawy polowe, zwierzęta trawożerne i mieszane WDN/ ha UR była niższa o 243 - 449 zł od DzRGR (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

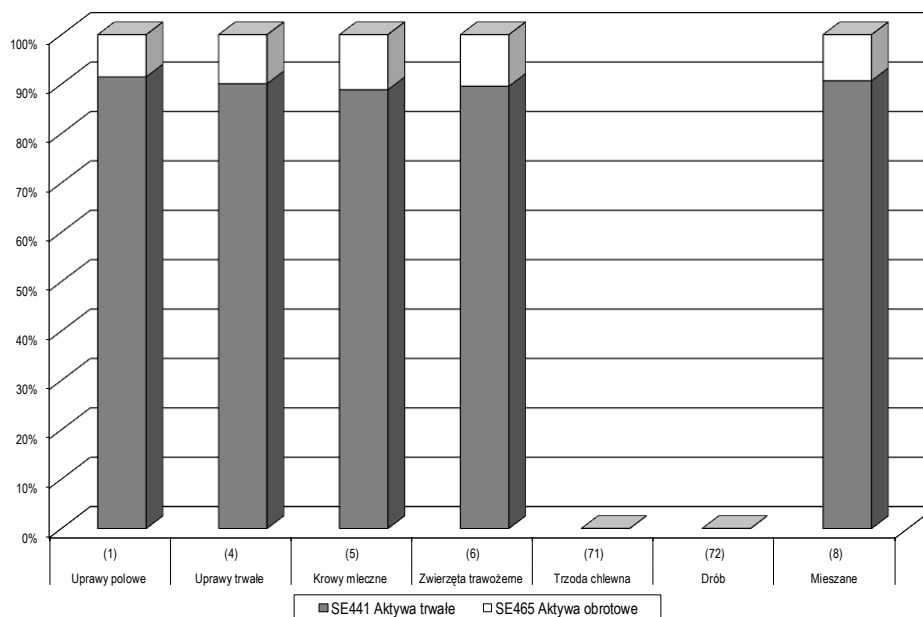
Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

W strukturze aktywów wszystkich typów rolniczych dominowały aktywa trwałe. Ich udział stanowił 89–91%. Wysoki udział środków trwałych wynika ze specyfiki urządzenia gospodarstw rolnych. Aktywa trwałe obejmują oprócz budynków, maszyn, środków transportu także ziemię i nasadzenia trwałe. Od 2009 roku ziemia w Polskim FADN wyceniana jest na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię. Wzrost cen ziemi w ostatnich latach wpływa istotnie na stanowisko rolników w kwestii wyceny.

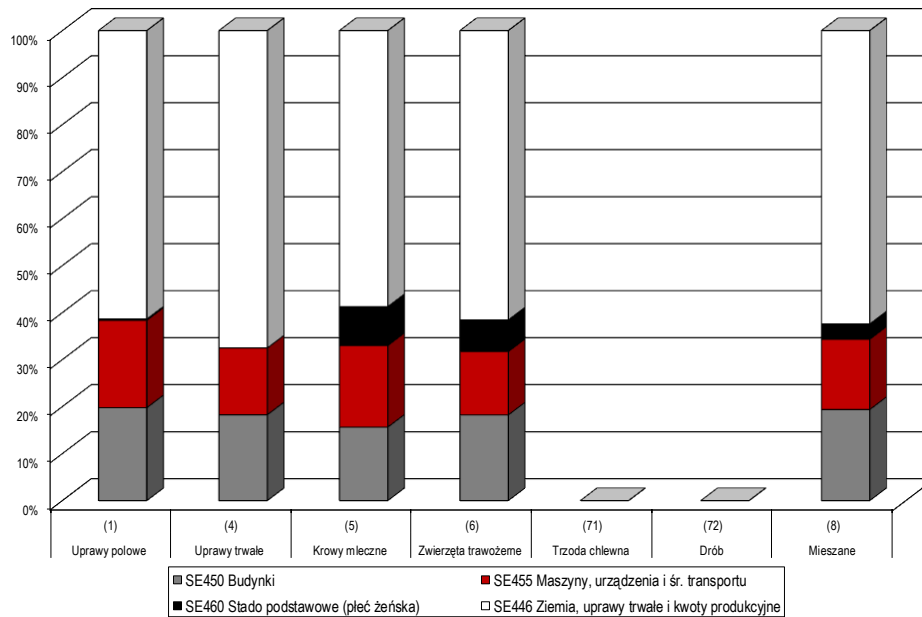
Stąd też zarówno jej wartość jak i udział w strukturze środków trwałych jest wysoki (patrz: Wykres 2.1-27).

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów według typów rolniczych

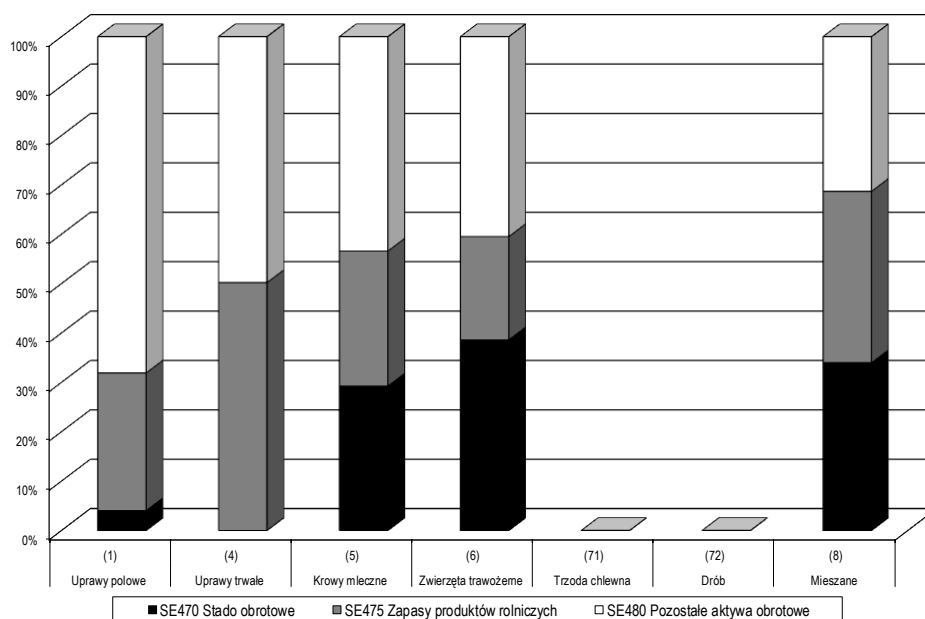
Udział ziemi wykazywanej w bilansie stanowił w roku 2019 średnio 62% wartości aktywów ogółem i w związku z tym ziemia z nasadzonymi uprawami trwałymi i kwotami produkcyjnymi miała największy udział w strukturze aktywów trwałych we wszystkich typach rolniczych. Prawie 68% wartości aktywów trwałych stanowił ten składnik w typie uprawy trwałe (najwięcej spośród wszystkich typów rolniczych). W pozostałych typach rolniczych udział ziemi, nasadzeń i kwot produkcyjnych stanowił około 59-62% wartości aktywów trwałych. Budynki w aktywach trwałych stanowiły 18-20%, za wyjątkiem typu krowy mleczne (16%). Od 13 do 19% stanowił też udział maszyn i urządzeń w poszczególnych typach rolniczych. Udział stada podstawowego w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej wynosił 7-8%, a w mieszanych 3% (patrz: Wykres 2.1-28).

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych

Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych ma wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Uwagę zwraca udział pozostałych środków obrotowych w gospodarstwach polowych i nastawionych na uprawy trwałe, w których stanowił odpowiednio 70 i 50%. Ta kategoria środków obejmuje m.in. należności krótkoterminowe, gotówkę w kasie i na rachunku bankowym. Zapasy produktów rolniczych pozostawione na stanie końcowym wynosiły średnio 50% wartości środków obrotowych w gospodarstwach z uprawami trwałymi, 35% w mieszanych i 21-27% w pozostałych typach. Udział stada obrotowego zaznaczył się głównie w gospodarstwach o specjalizacji zwierzęcej i mieszanych i wynosił od 29 do 39%.

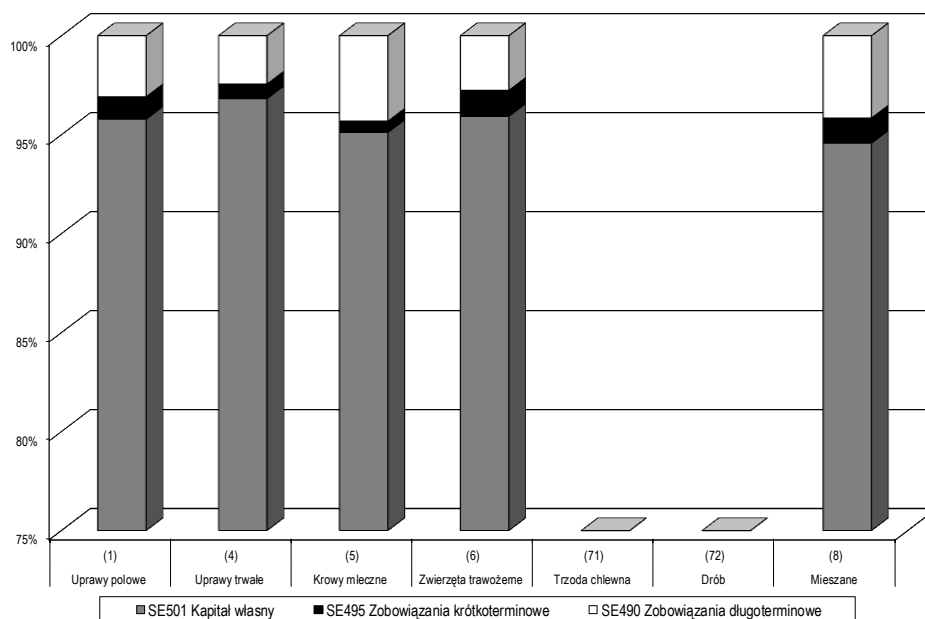
Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych

Gospodarstwa ekologiczne funkcjonowały głównie w oparciu o kapitał własny, który stanowił od 95 do 97% wartości pasywów ogółem (patrz: Wykres 2.1-30). Należy zwrócić uwagę, że większość badanych gospodarstw to jednostki słabe pod względem ekonomicznym, co może ograniczać ich zdolności do zaciągania kredytów, a tym samym tłumaczy wysoki udział kapitału własnego w pasywach ogółem.

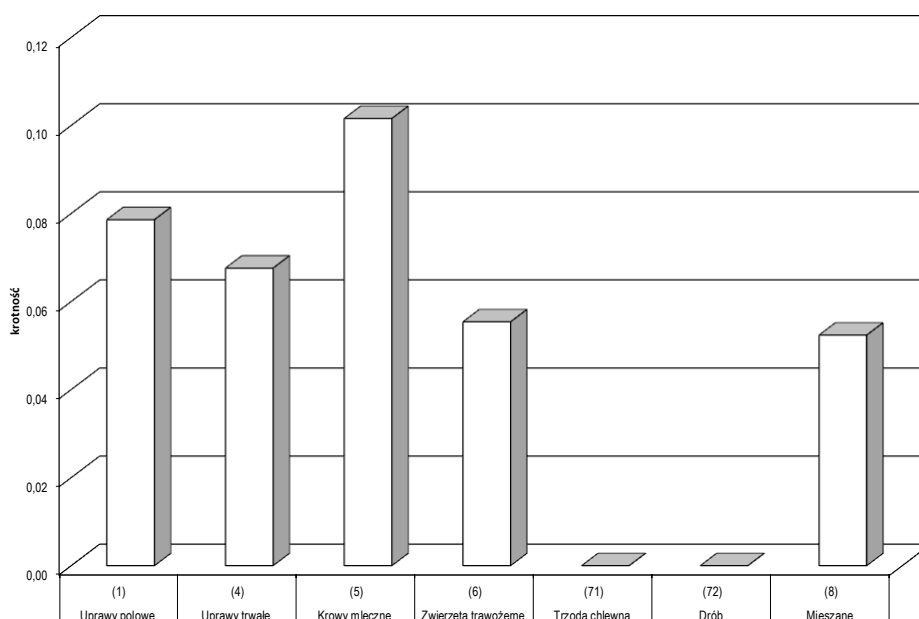
W zobowiązaniach ciężących na badanych gospodarstwach dominowało zadłużenie długoterminowe.

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów według typów rolniczych

Przeptywy pieniężne (2)⁹ informują o nadwyżce finansowej, która po opłaceniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Poza przeznaczeniem na cele prywatne służy gromadzeniu środków pieniężnych niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych gospodarstwa rolnego. Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje tempo zwrotu ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu środków w roku 2019 w badanej populacji gospodarstw ekologicznych charakteryzował się typ krowy mleczne, a najniższym typ mieszane (patrz: Wykres 2.1-31).

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

⁹ Przeptyw pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przeptyw pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przeptyw pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

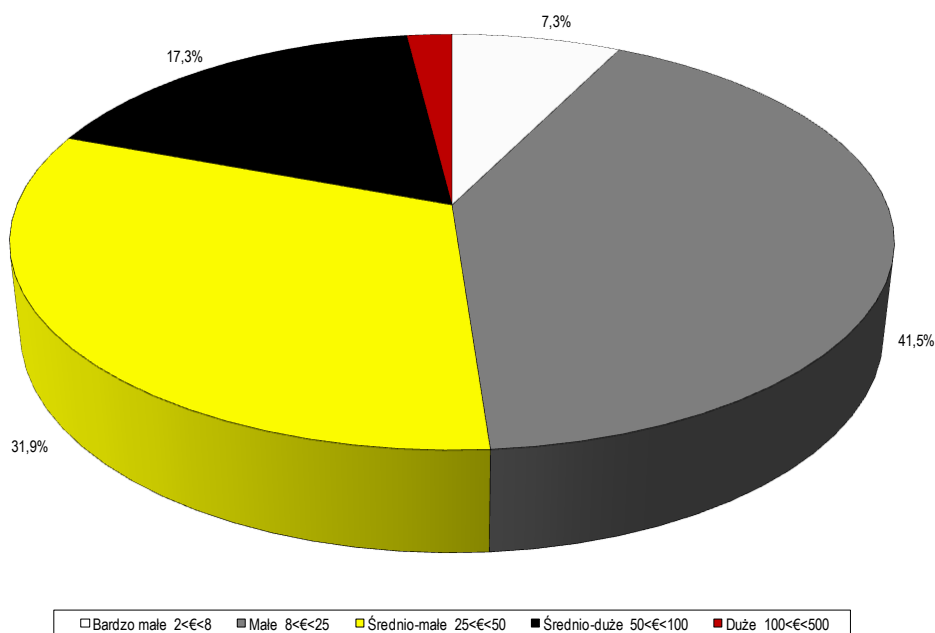
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro Standardowej Produkcji (SO). Spośród 300 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy. Z tej liczby 18 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 2 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Wyniki gospodarstw dużych ze względu na liczebność mniejszą niż 15 nie są publikowane. W związku z tym podano wyniki czterech klas wielkości ekonomicznej, zdefiniowanych jako bardzo małe, małe, średnio-małe i średnio-duże.

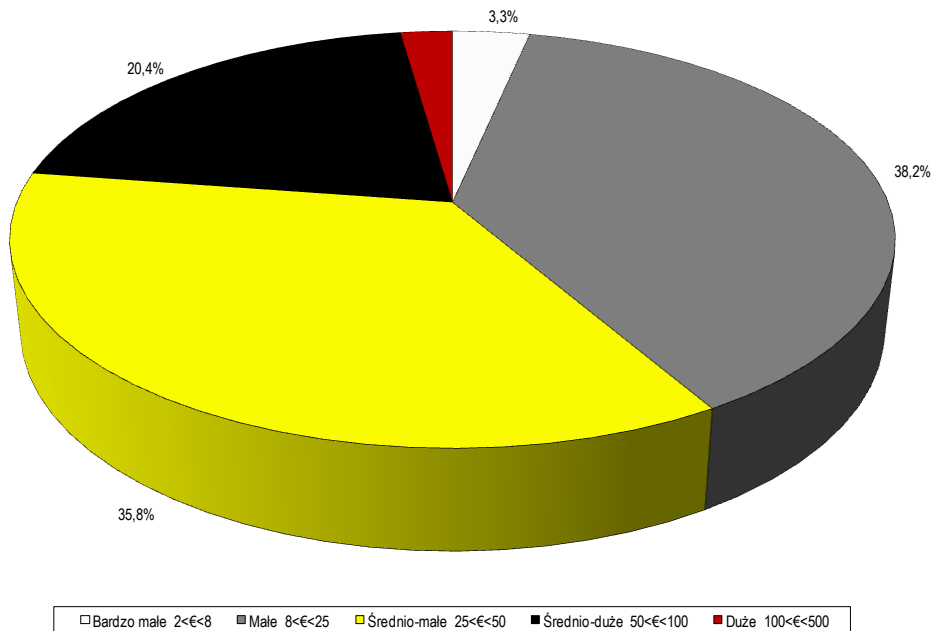
Biorąc pod uwagę zasoby ziemi rolnej użytkowane przez gospodarstwa z poszczególnych klas wielkości ekonomicznej najbardziej istotną grupą w zestawieniu były gospodarstwa małe (od 8 do 25 tys. euro SO), które zajmowały 41,5% użytków rolnych znajdujących się w użytkowaniu 300 ekologicznych gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 2.2-1). W tej klasie wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa trzech typów rolniczych (mieszane, z uprawami polowymi i specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych) (porównaj: Wykres 2.1-1). Znaczący był również udział gospodarstw średnio-małych, które gospodarowały na 31,9% powierzchni użytków rolnych. Tylko 7,3% ziemi było udziałem gospodarstw bardzo małych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO.

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

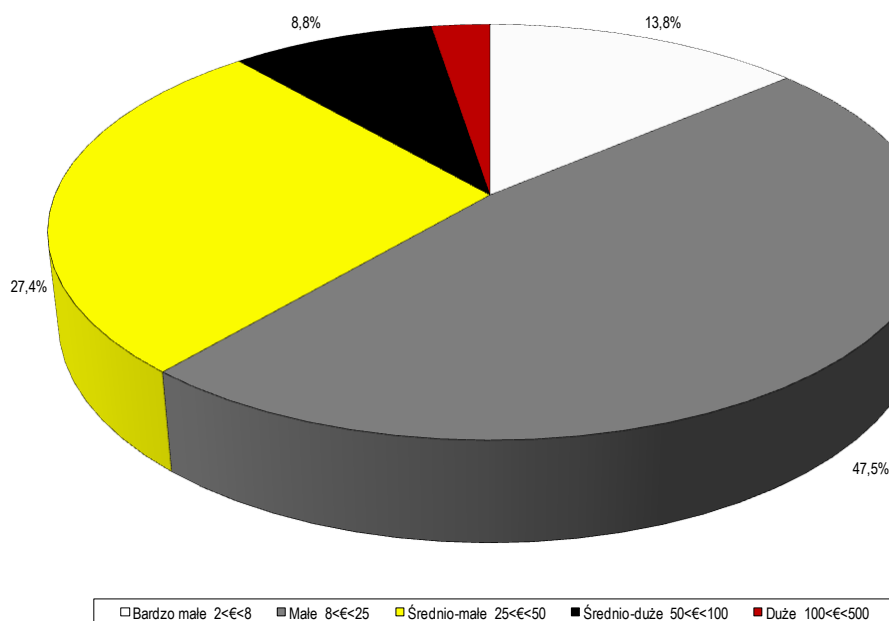

Jak wynika z danych pogłowie zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 50 tys. euro SO, stanowiąc przy tym 74% pogłowia wszystkich gospodarstw ekologicznych (patrz: Wykres 2.2-2). W gospodarstwach reprezentujących klasę wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (małe) znajdowało się najmniej zwierząt (3,3% pogłowia).

Wykres 2.2-2 Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

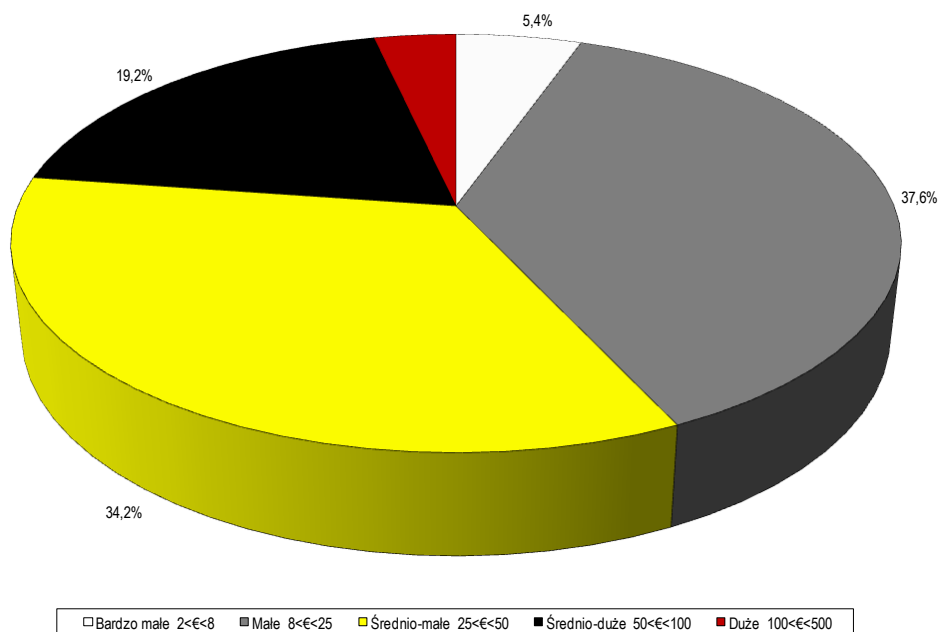
Wykres 2.2-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

Nakłady pracy w 2019 roku skoncentrowane były w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Te małe pod względem ekonomicznym gospodarstwa, najliczniej reprezentowane w Polskim FADN w 2019 roku (stanowiły 54% zbioru wszystkich gospodarstw ekologicznych) skupiły 47,5% jednostek AWU. Wysoki był również udział nakładów pracy w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO (27,4%) (patrz: Wykres 2.2-3).

W próbie Polskiego FADN w 2019 roku na 100% Standardowej Produkcji wytworzonej przez 5 grup gospodarstw 37,6% przypadło na gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Kolejne 34,2% wartości SO wytworzyły gospodarstwa średnio-małe o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. SO. Najmniejsze ekonomicznie gospodarstwa (bardzo małe) wytworzyły tylko 5,4% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

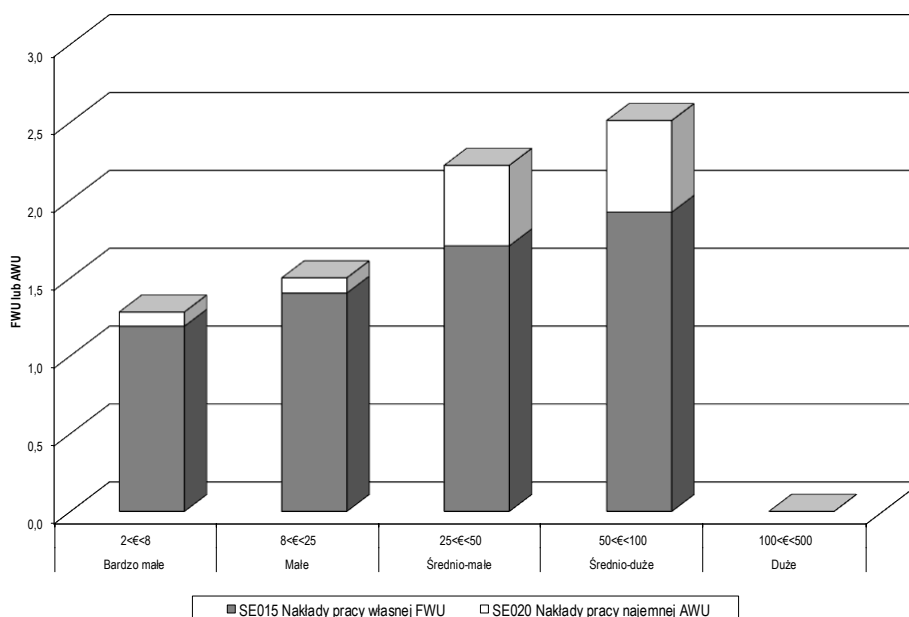
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem klasy ekonomicznej – od 1,3 do 2,5 AWU. Swą działalność gospodarstwa prowadziły głównie w oparciu o własną siłę roboczą. Nakłady pracy najemnej stanowiły od 7% (gospodarstwa bardzo małe i małe) do 23% (gospodarstwa średnio-małe i średnio-duże) wielkości nakładów ogółem (patrz: Wykres 2.2-5).

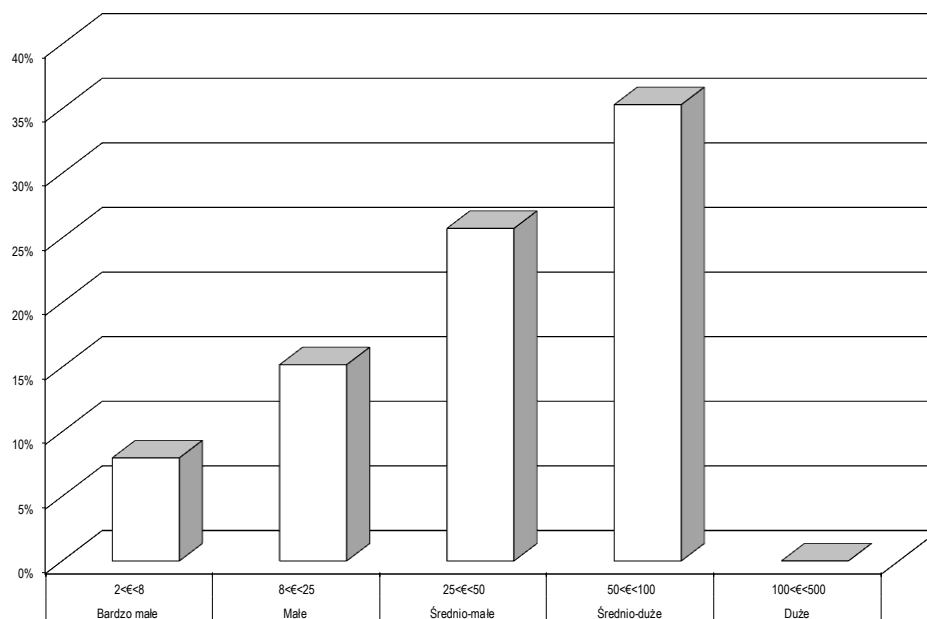
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej powiększała się ich średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi rodzimowładnej¹⁰. Jej udział w użytkach rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6 zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 8% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do 35% w grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO). Zatem we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej w strukturze użytków rolnych dominowały grunty własne.

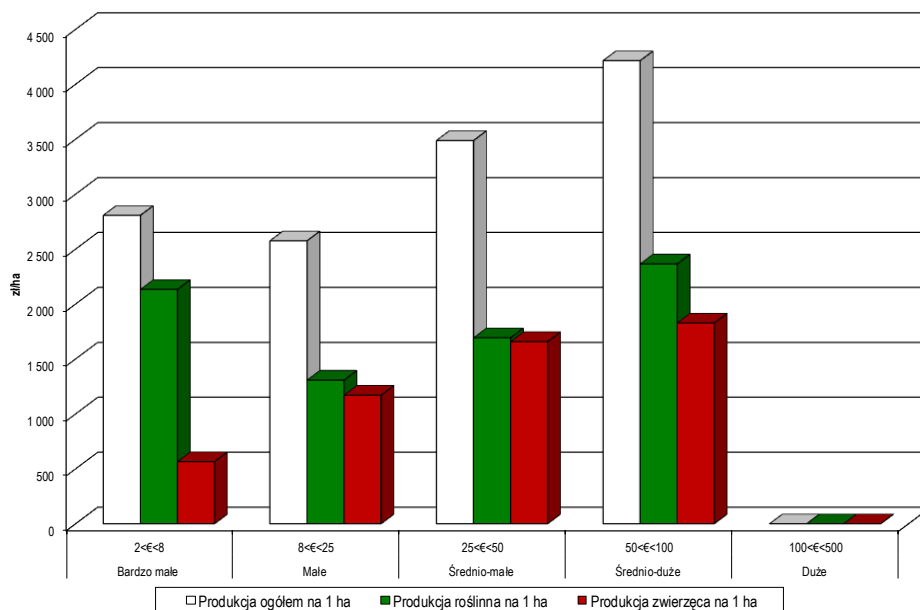
¹⁰ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**

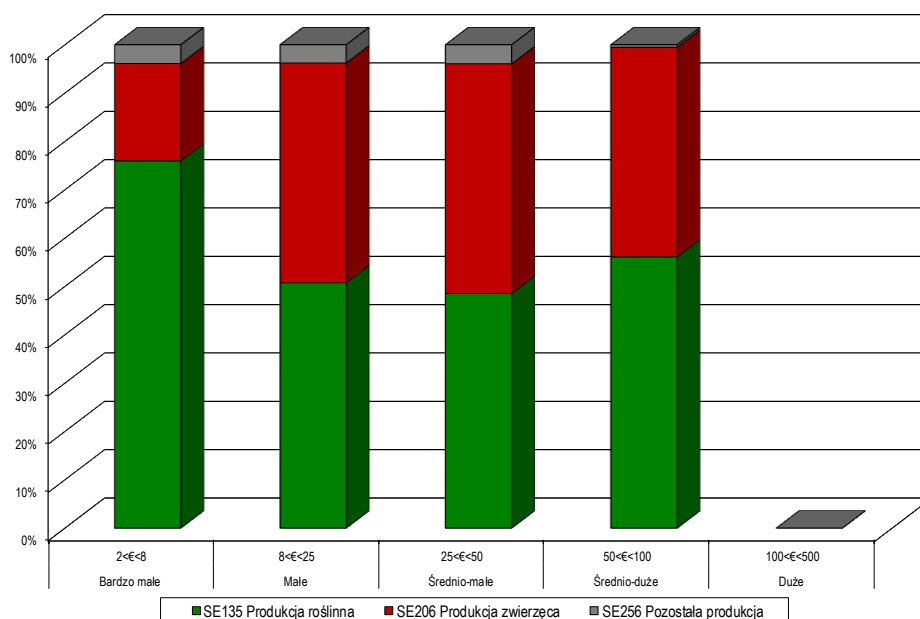
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), gdzie wyniosła ona 4 214 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). W grupie tych gospodarstw zanotowano również najwyższą wartość produkcji zwierzęcej i roślinnej na 1 ha. Produkcja zwierzęca na 1 osiągnęła poziom 1 827 zł i była ona ponad 3-krotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (565 zł). Natomiast produkcja roślinna na 1 ha w grupie gospodarstw średnio-dużych wyniosła 2 365 zł, a najniższą wartość zanotowano w gospodarstwach małych - 1 307 zł/ha.

Wykres 2.2-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze produkcji ogółem gospodarstw bardzo małych, małych i średnio-dużych udział produkcji roślinnej był wyższy niż udział produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 2.2-8). Udział produkcji roślinnej w gospodarstwach najślabszych ekonomicznie (bardzo małych) wyniósł 76%, a w pozostałych grupach gospodarstw wahał się od 49 do 56%. Natomiast udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem wynosił od 20% (gospodarstwa bardzo małe) do 48% (gospodarstwa średnio-małe). Produkcja pozostała stanowiła maksymalnie 3,9% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach bardzo małych i średnio-małych.

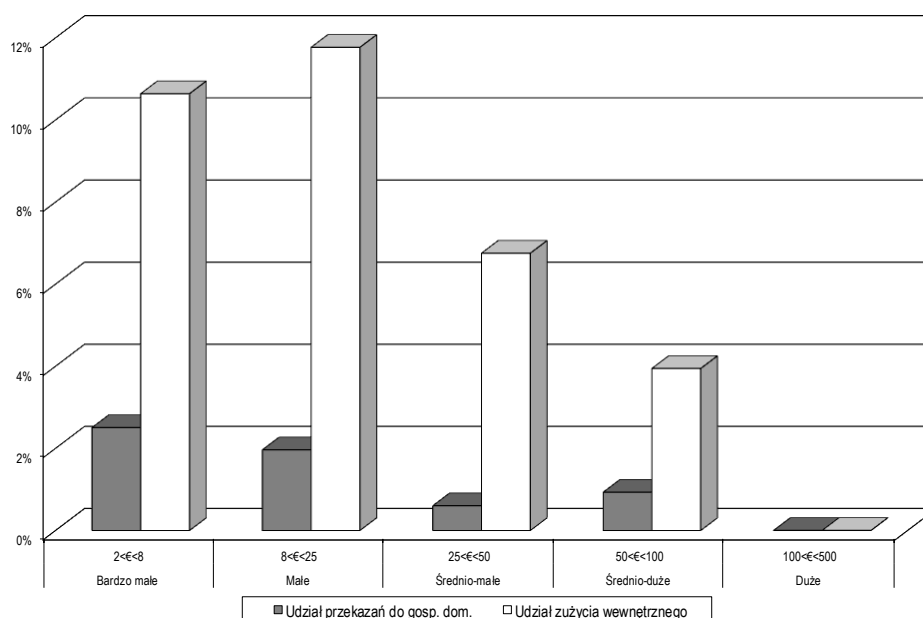
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej małał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-9). Najwięcej (2,5%) produkcji zużywano na potrzeby prywatne w gospodarstwach bardzo małych.

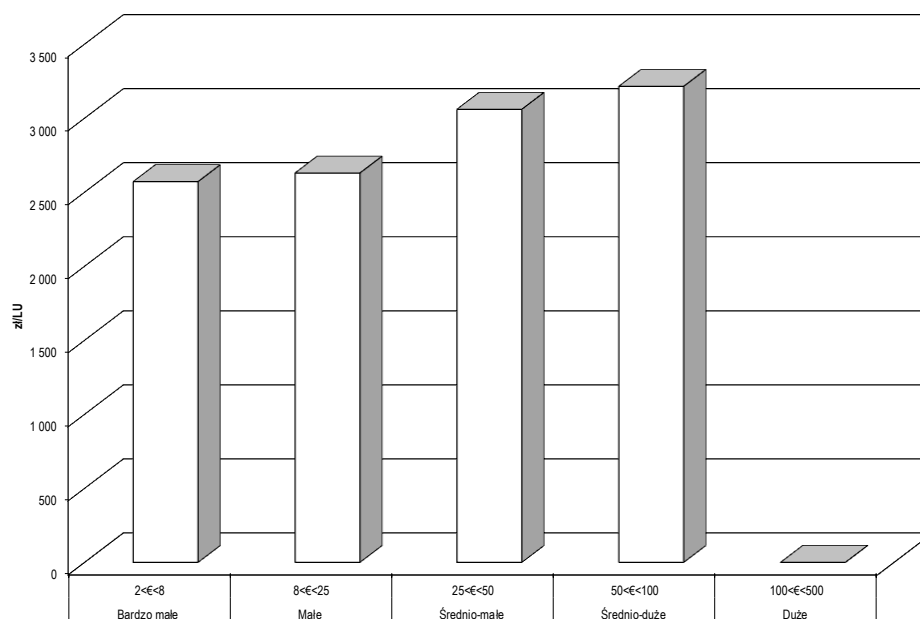
Na potrzeby działalności operacyjnej (zużycie wewnętrzne) w największym stopniu zużywano produkty własne (nasiona, pasze) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano 12% wytworzonej produkcji. W pozostałych gospodarstwach udział zużycia produktów własnych w produkcji ogółem wyniósł od 4% (gospodarstwa średnio-duże) do 11% (gospodarstwa bardzo małe).

Wykres 2.2-9 **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Średnia wartość produkcji zwierzęcej na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU), podobnie jak w przypadku produkcji ogółem na 1 ha, była najwyższa w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła 3 214 zł/LU (patrz: Wykres 2.2-10). Najniższą produktywność zwierząt zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (2 571 zł/LU).

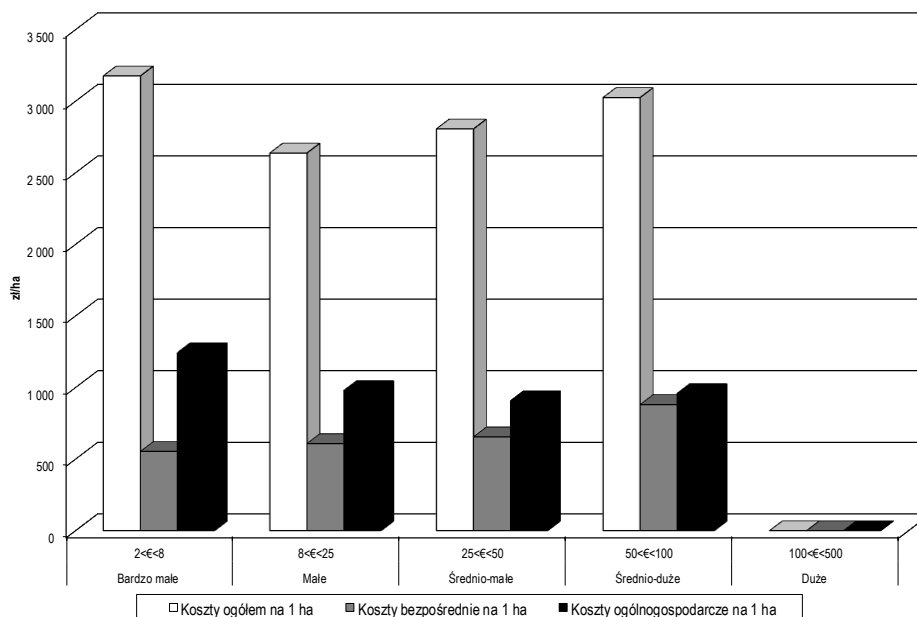
Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Intensywność produkcji określana na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych wahała się od 2 638 zł/ha w gospodarstwach małych do 3 176 zł/ha w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-11).

Najwyższe koszty bezpośrednie na 1 ha UR poniesiono w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO i wyniosły one 881 zł/ha, natomiast najniższą wartość wspomnianych kosztów zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO i wyniosły 554 zł/ha.

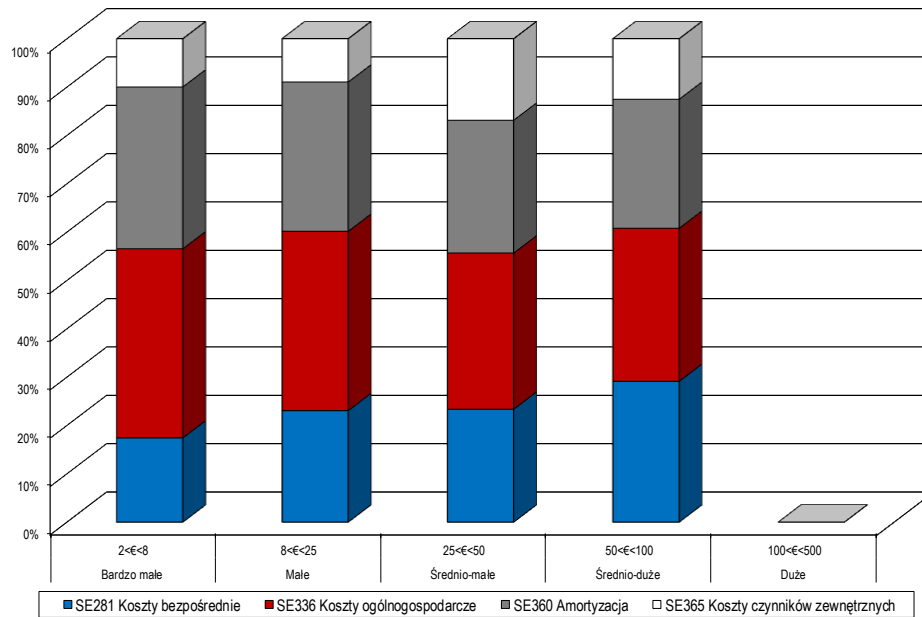
W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom kosztów ogólnogospodarczych, zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, gdzie koszty ogólnogospodarcze na 1 ha UR były wyższe niż w gospodarstwach średnio-małych.

Wykres 2.2-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem gospodarstw zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 17 do 29%) (patrz: Wykres 2.2-12). Z kolei udział kosztów ogólnogospodarczych był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (39%) i obniżał się osiągając poziom 32% w gospodarstwach średnio-małych i średnio-dużych. Wysoki udział tych kosztów może wynikać z faktu, że wiele zabiegów w rolnictwie ekologicznym trzeba wykonywać mechanicznie, zamiast za pomocą środków chemicznych, np. odchwaszczanie.

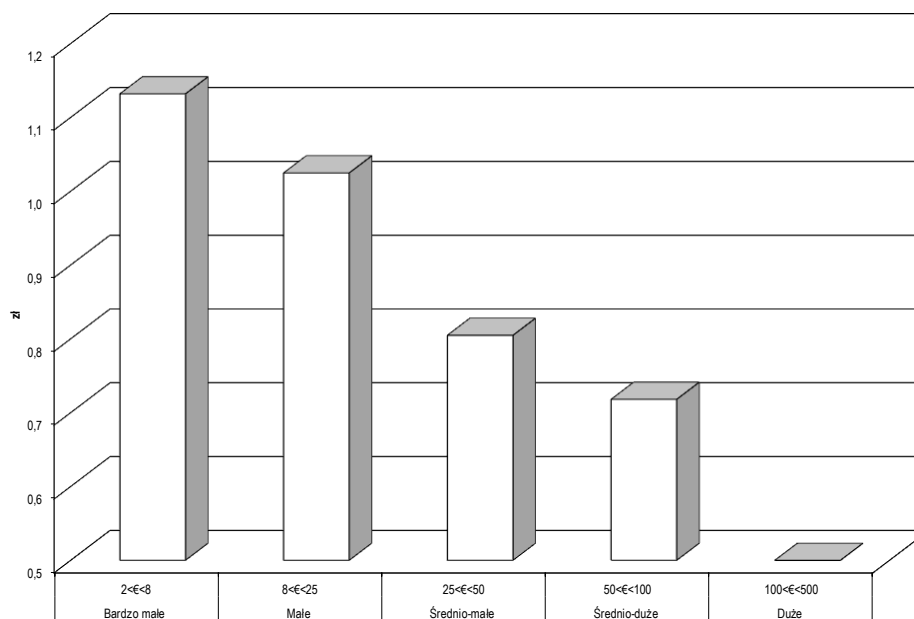
W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, jej udział w kosztach ogółem się obniżał. Natomiast udział kosztów czynników zewnętrznych był najwyższy w gospodarstwach średnio-małych (17%), a najniższy w gospodarstwach małych (9%).

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

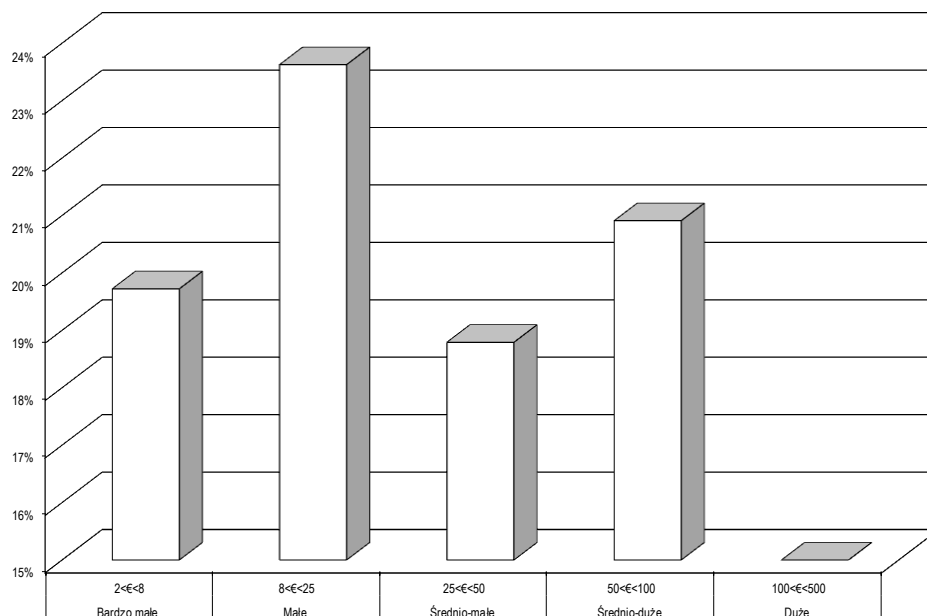
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo małych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,13 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanych grup najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-duże, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,72 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

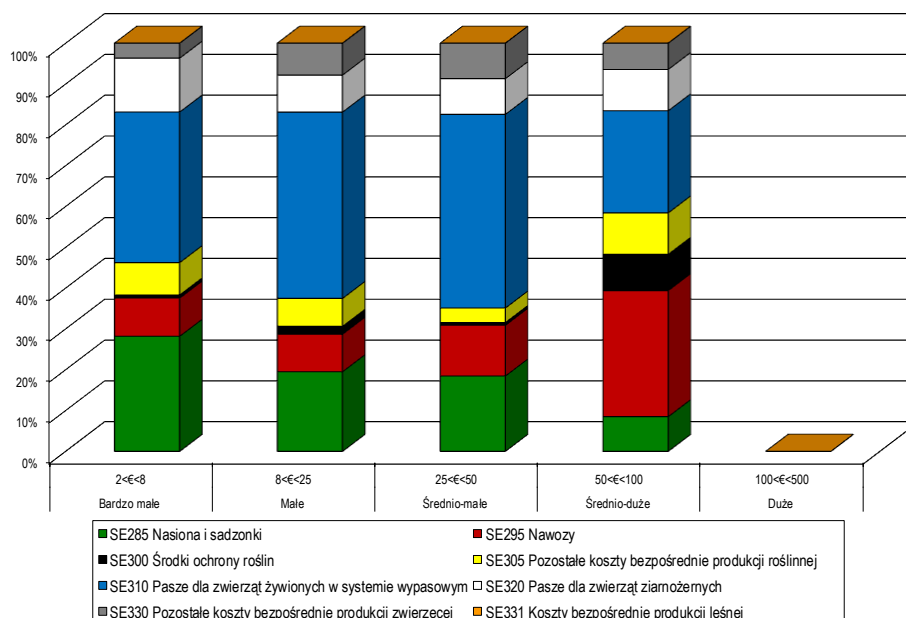

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem kształtowała się od 19% w gospodarstwach średnio-małych (od 25 do 50 tys. euro SO) do 24% w klasie gospodarstw małych (od 8 do 25 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-14).

Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

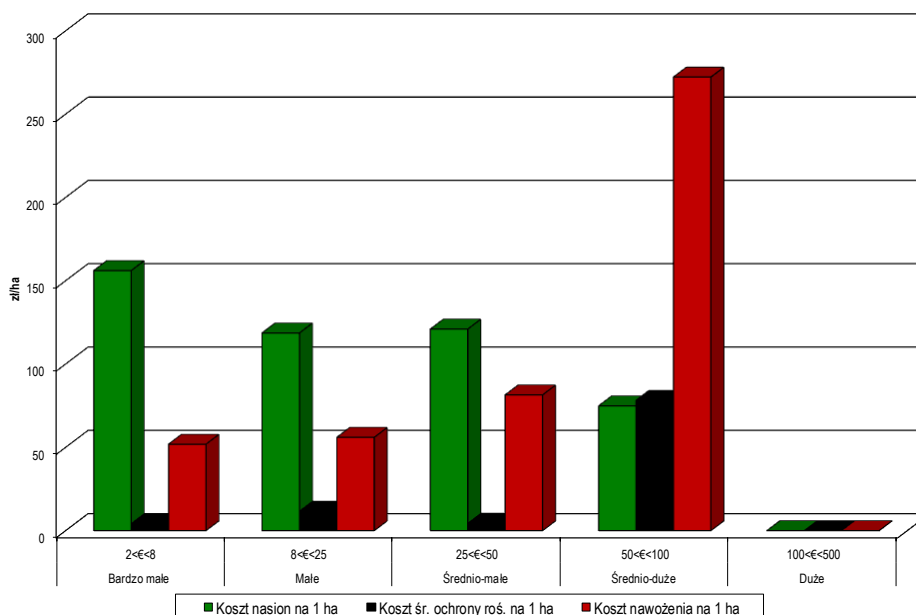

Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz dla zwierząt chowanych w gospodarstwie (patrz: Wykres 2.2-15), łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 35 (gospodarstwa średnio-duże) do 56%

(gospodarstwa średnio-małe). Najwyższy udział kosztu nasion i sadzonek (28%) wystąpił w gospodarstwach najstarszych ekonomicznie. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej wahał się od 9 do 20%. Najwyższy udział kosztu środków ochrony roślin stanowiący 9% kosztów bezpośrednich zaobserwowano w gospodarstwach średnio-dużych, gdzie zanotowano również najwyższy udział kosztu nawożenia (31%).

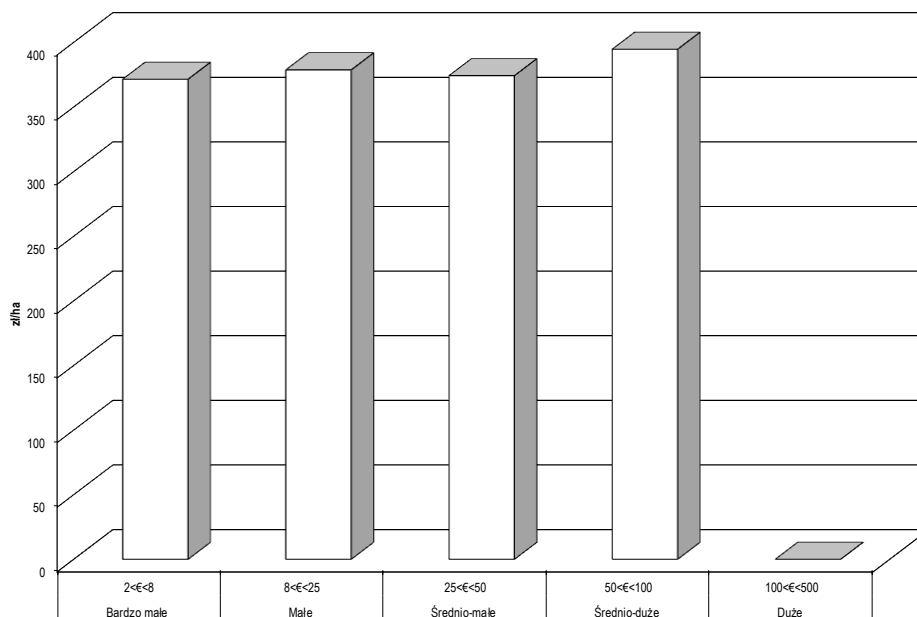
Koszty nawożenia w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych związane były z wielkością ekonomiczną gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-16). W gospodarstwach największych ekonomicznie, koszty nawożenia były ponad 5-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych. W gospodarstwach tych wystąpił również najwyższy koszt środków ochrony roślin (78 zł/ha). Najwyższe koszty nasion i sadzonek na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych poniosły w 2019 r. gospodarstwa bardzo małe (156 zł/ha UR).

Wykres 2.2-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

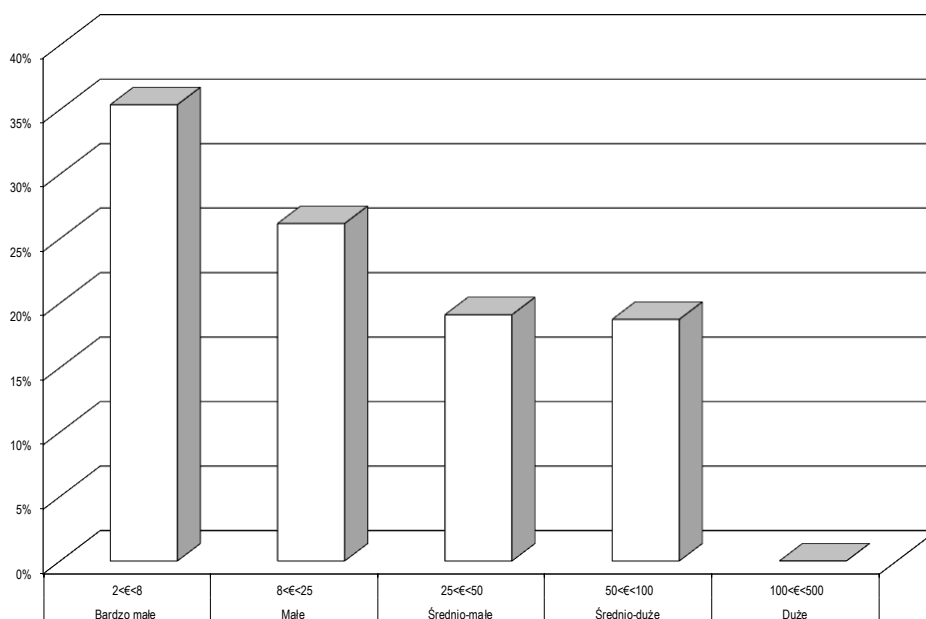
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych, z wyjątkiem gospodarstw średnio-małych, w których koszt energii na 1 ha był niższy niż w gospodarstwach małych (patrz: Wykres 2.2-17). W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO odnotowano najwyższy koszty energii i paliw na 1 ha użytków rolnych i wyniósł on 395 zł.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W grupie gospodarstw bardzo małych zanotowano najwyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto i wyniósł on 35% i zmalał do 19% w gospodarstwach średnio-małych i średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-18).

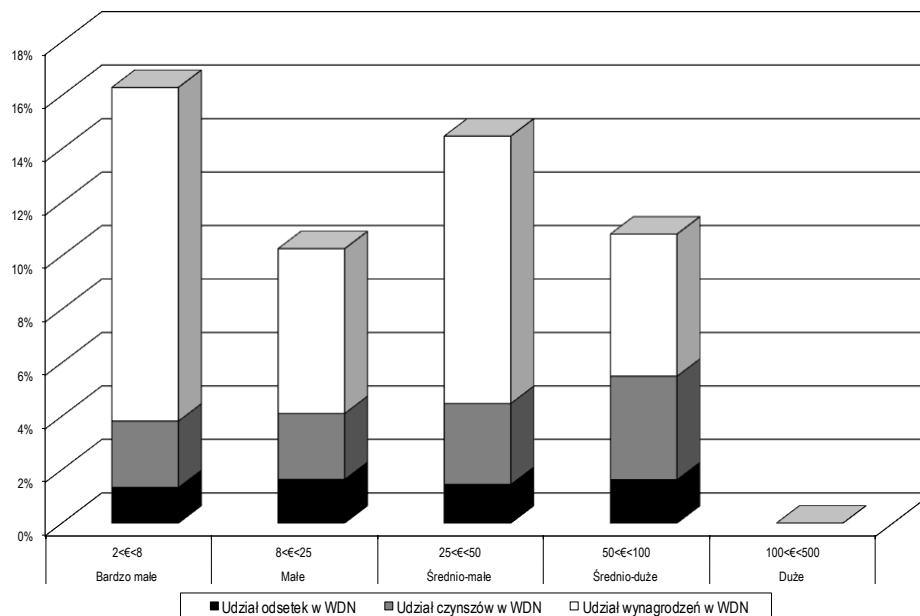
Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów¹¹.

W przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych najwyższy udział zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw w stosunku do wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach bardzo małych (16%); w pozostałych klasach wielkości ekonomicznej koszt ten wahał się od 10 do 14% (patrz: Wykres 2.2-19).

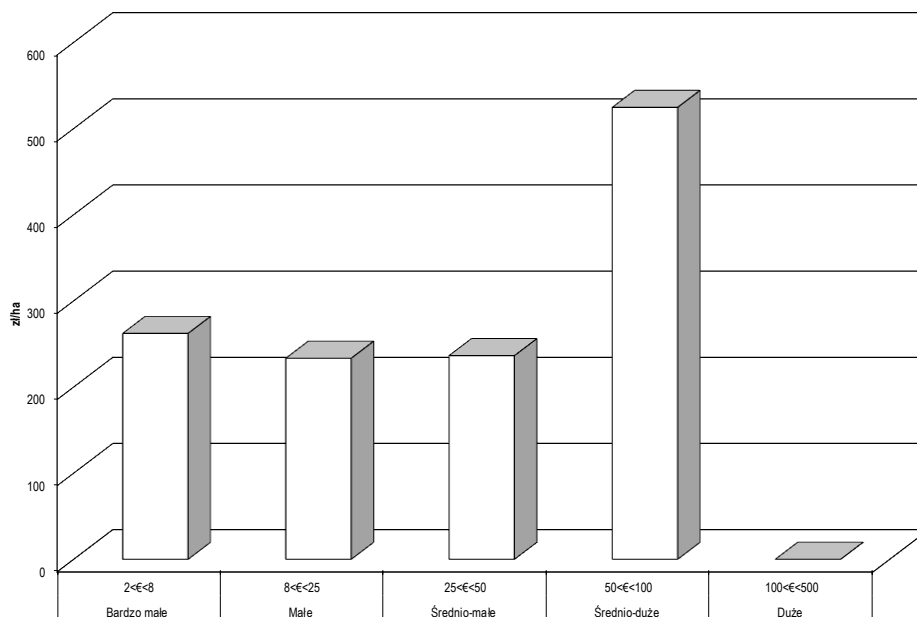
Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Najwyższą kosztochłonność produkcji roślinnej odnotowano w gospodarstwach średnio-dużych (524 zł/ha), a najniższą w gospodarstwach małych, gdzie wyniosła 233 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-20).

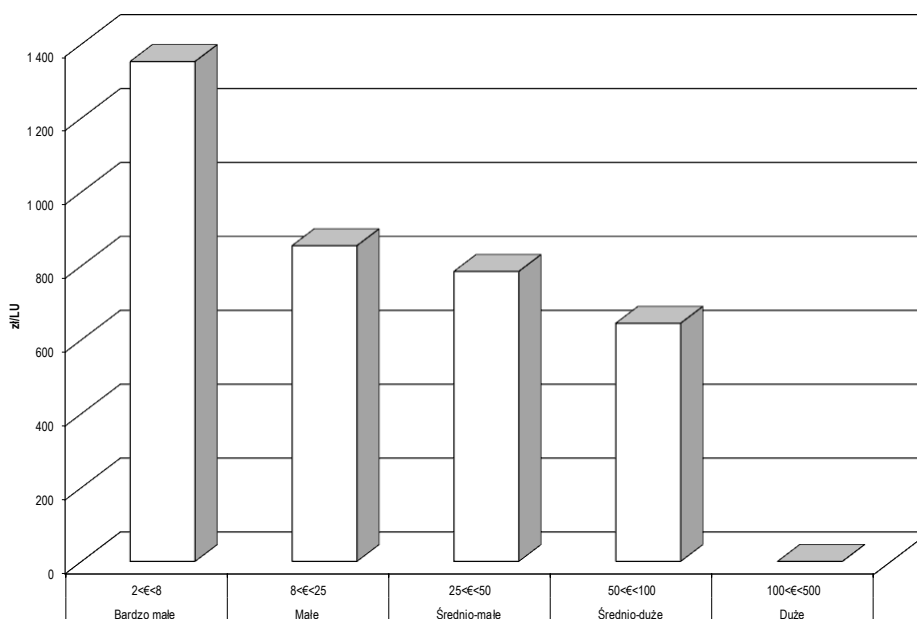
¹¹ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej

Najwyższe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU, poniesiono w gospodarstwach bardzo małych (1 353 zł/LU). W gospodarstwach średnio-dużych były one niższe o 708 zł i jednocześnie najniższe spośród czterech opisywanych klas wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-21).

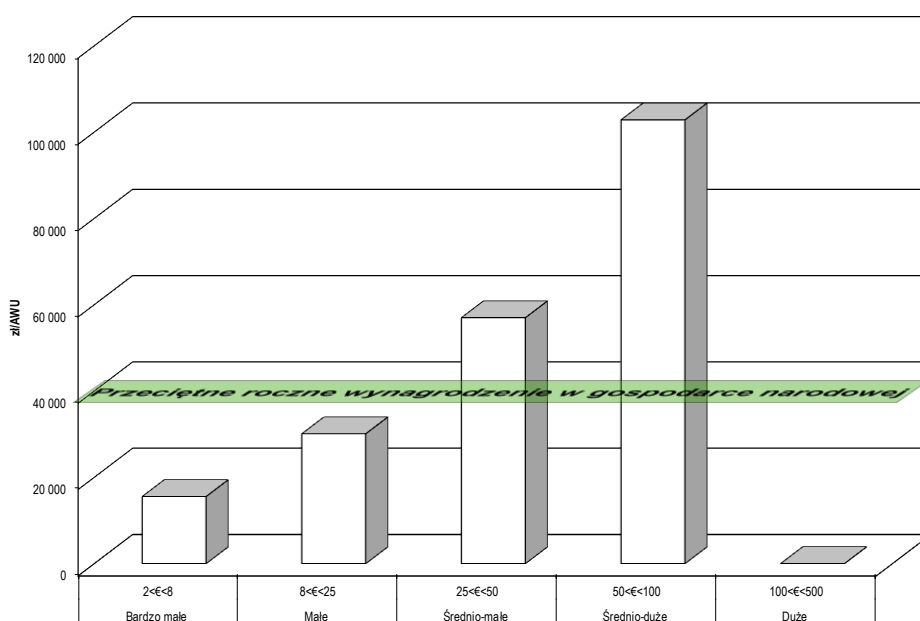
Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną (AWU) występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach

gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej przekraczającej ten próg uzyskały średnią wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej które wynosiło 39 877 zł¹², podczas gdy gospodarstwa w klasach wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach średnio-dużych osiągnięto na osobę pełnozatrudnioną 102 821 zł wartości dodanej netto, to jest prawie 7-krotnie więcej niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-22).

Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

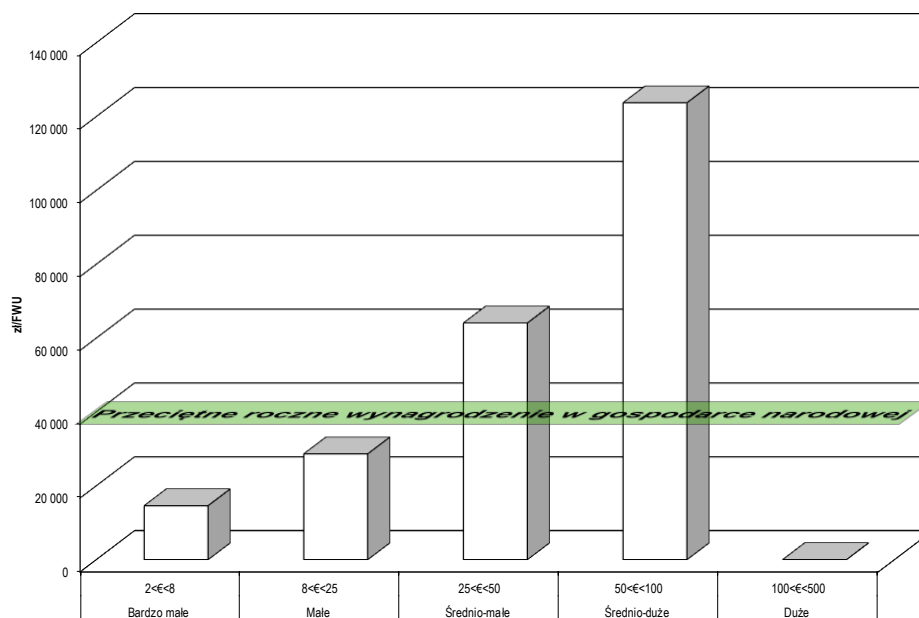
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu. Dochód na poziomie powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO), dochód był ponad 3-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący 37% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw według wielkości ekonomicznej wynika, że 72% gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO,

¹² Patrz: przypis 8, na str. 24.

które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 2.1-1).

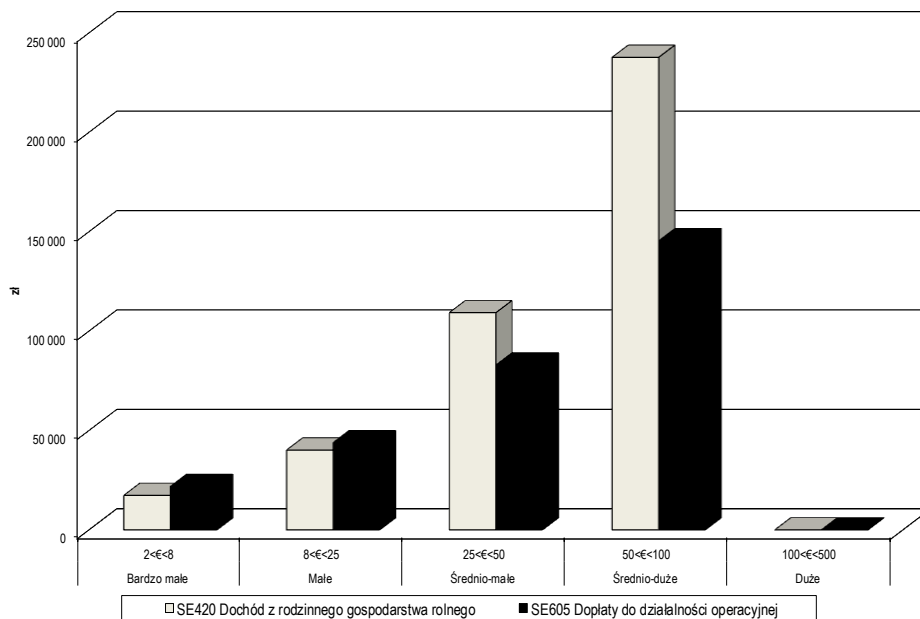
Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

W dochodzie gospodarstw ekologicznych znajdujących się w bazie Polskiego FADN istotny udział miały dopłaty, rekompensujące rolnikom utraconą wartość dodaną w wyniku prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi.

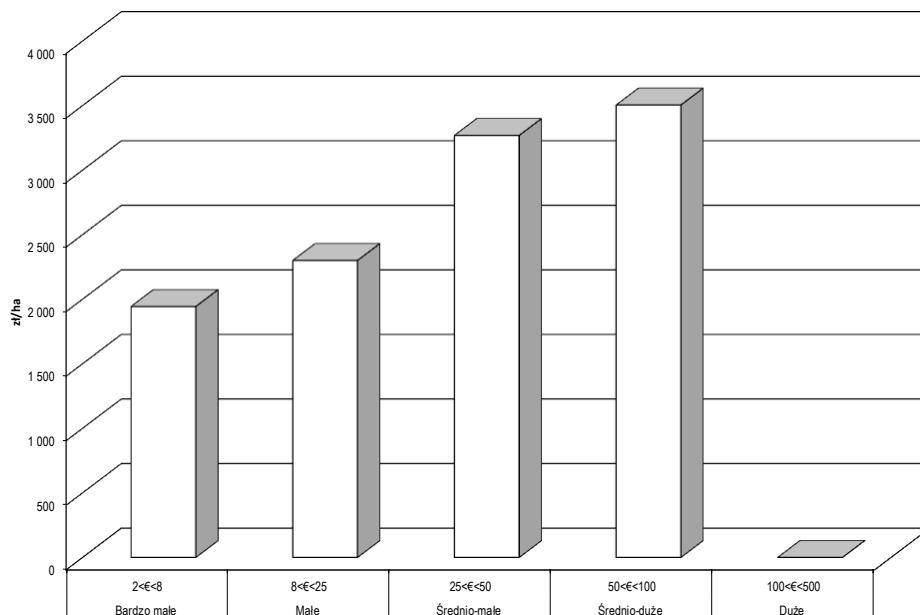
W przeliczeniu na gospodarstwo zarówno dopłaty do działalności operacyjnej jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego rosły wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Najwyższa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (126%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO). Wartość tej relacji zmniejszała się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej osiągając poziom 61% w przypadku gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-24).

Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. W 2019 roku w analizowanych gospodarstwach wspomniana relacja wahała się od 1 943 zł (gospodarstwa bardzo małe) do 3 504 zł (gospodarstwa średnio-duże) (patrz: Wykres 2.2-25).

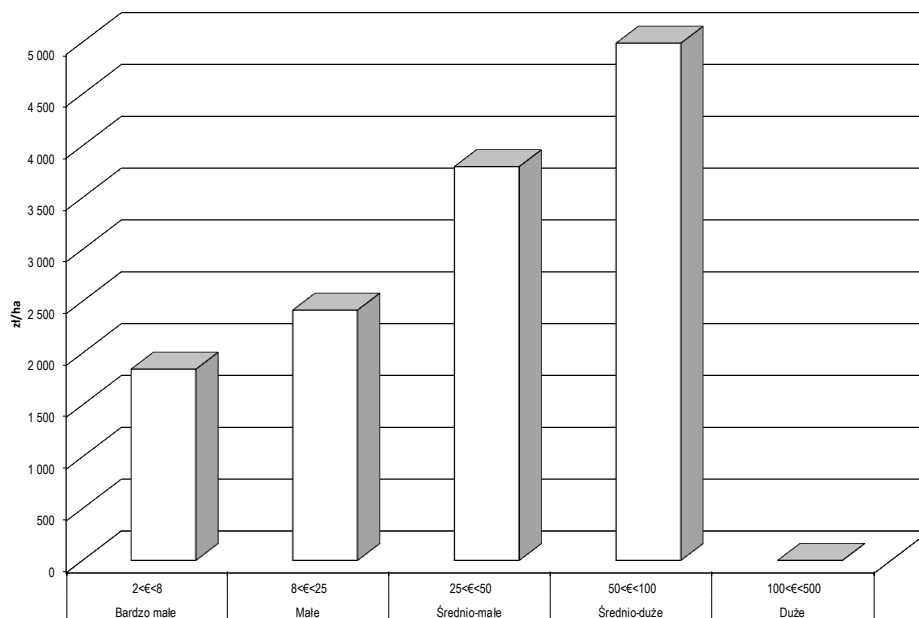
Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych jego poziom rósł w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej. Najlepszy

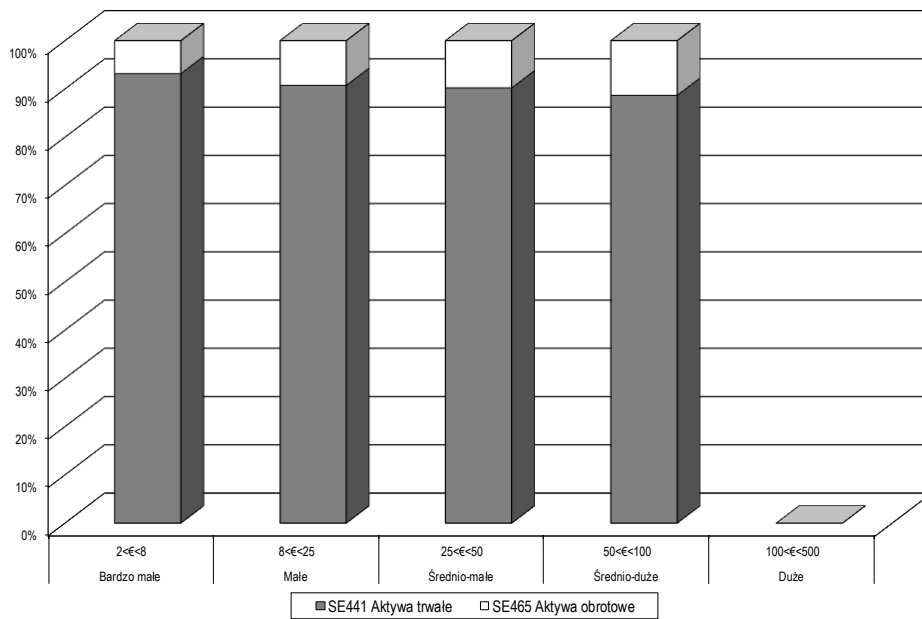
wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), w których dochód wyniósł 4 989 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26).

Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

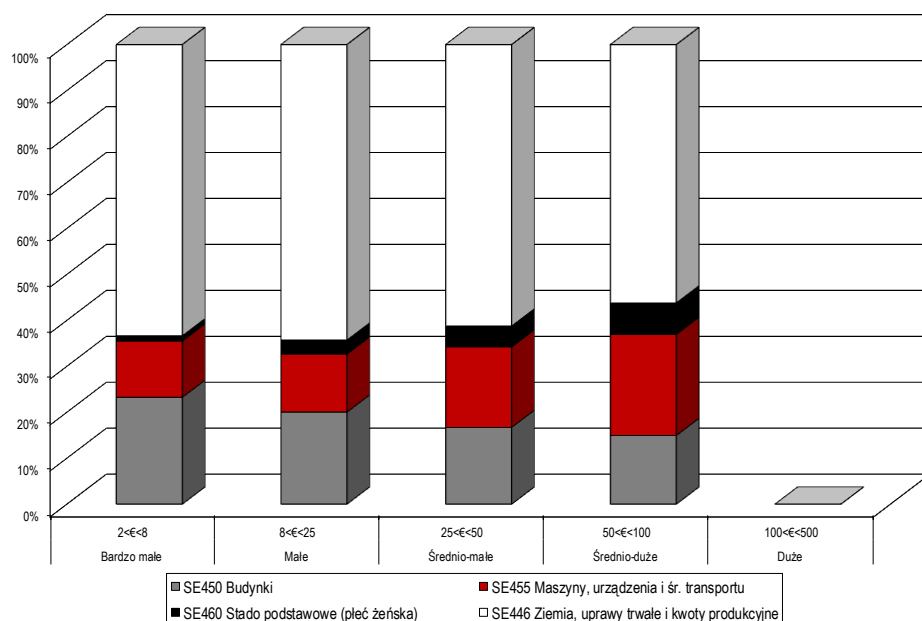
Z danych rachunkowych w 2019 r. wynika, że gospodarstwa ekologiczne we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej miały zbliżony udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem (patrz: Wykres 2.2-27). Zaobserwowano, że udział aktywów trwałych nieznacznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 93% - gospodarstwa bardzo małe do 89% - gospodarstwa średnio-duże).

Wykres 2.2-27 Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej

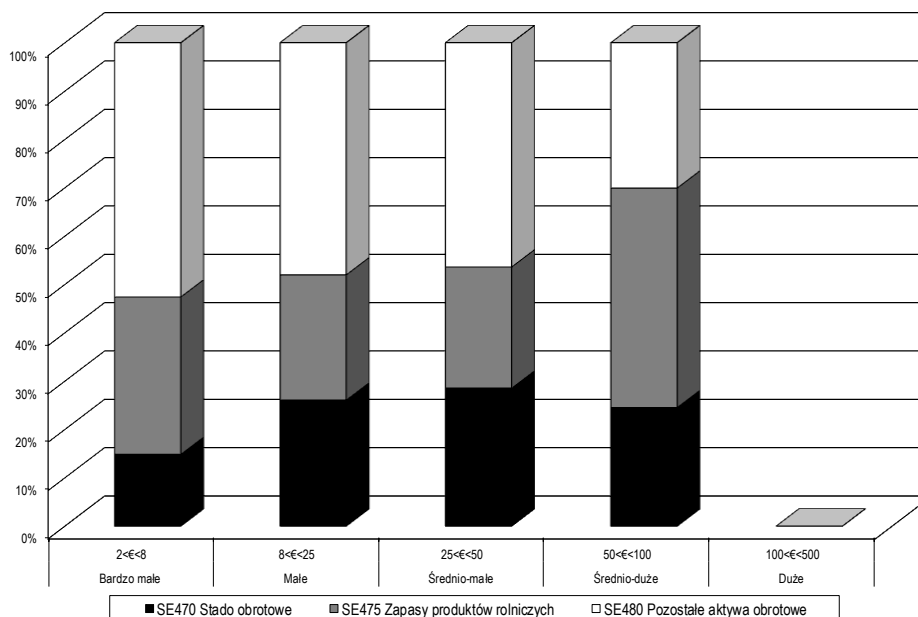
W strukturze aktywów trwałych dominowała ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne (patrz: Wykres 2.2-28). Średnio stanowiły one 62% wartości wszystkich aktywów trwałych. Udział budynków systematycznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Najwyższym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe (23%), a najniższym średnio-duże (15%). Odwrotną tendencję można zauważyć w przypadku maszyn, urządzeń i środków transportu. Najniższy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe zwierząt, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 7%.

Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej

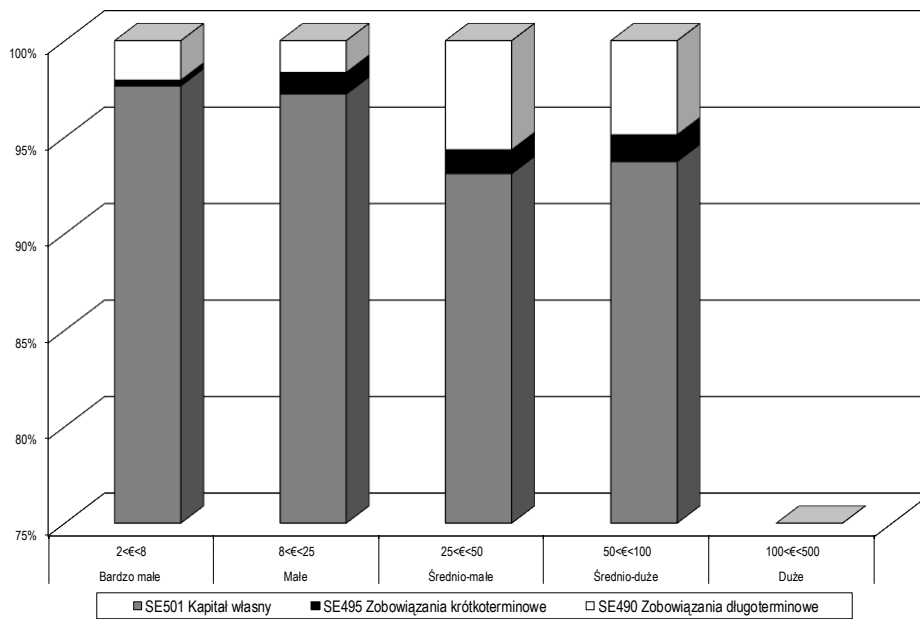
W strukturze aktywów obrotowych w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) dominowały zapasy produktów rolniczych (45%), a w pozostałych trzech grupach gospodarstw pozostałe aktywa obrotowe (46 - 53%). Stąd obrotowe w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej stanowiło od 15 (gospodarstwa bardzo małe) do 29% (gospodarstwa średnio-małe) wartości aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.2-29).

Wykres 2.2-29 **Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej**

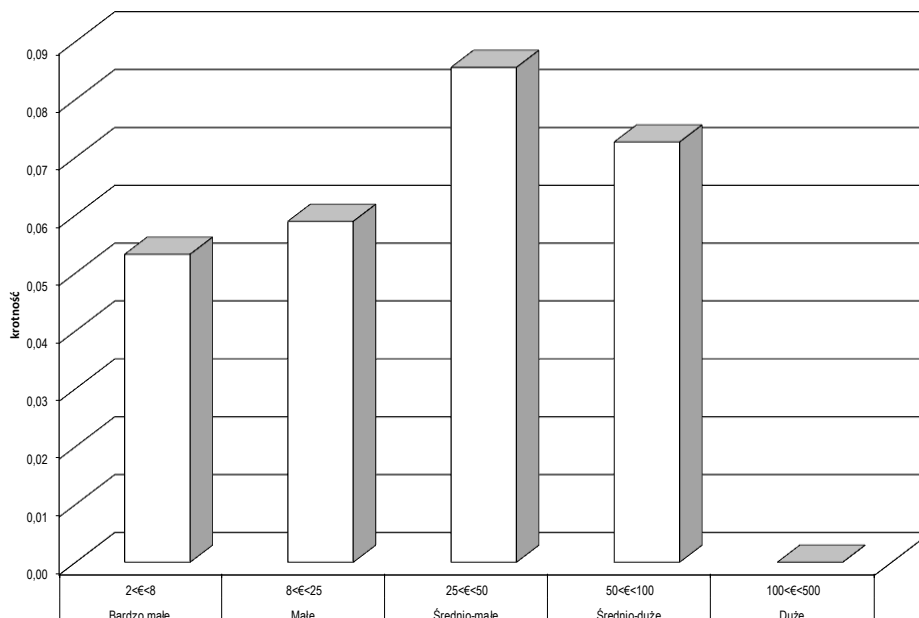
Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym wyższy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku, z wyjątkiem gospodarstw średnio-dużych, w których całkowite zadłużenie było niższe niż w gospodarstwach średnio-małych. Zadłużenie gospodarstw wahało się od 2,4% w gospodarstwach bardzo małych do 7% w gospodarstwach średnio-małych. Udział zadłużenia długoterminowego wahał się od 59 do 87%.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem był najwyższy w grupie gospodarstw średnio-dużych, co oznacza, że jednostki te charakteryzowały się najwyższą efektywnością środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa (patrz: Wykres 2.2-31).

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. W 2019 roku w próbie Polskiego FADN było 300 certyfikowanych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję w 100% w systemie ekologicznym. Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstw poszczególnych typów rolniczych była stosunkowo niska. Gospodarstwa z krowami mlecznymi o średniej wartości wielkości ekonomicznej wynoszącej 33 tys. euro SO należały do grupy średnio-małe, pozostałe do grupy małych. Spośród 300 gospodarstw tylko 20 posiadało rozmiar ekonomiczny większy od 50 tys. euro SO. Z tej liczby 18 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) oraz 2 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO).
2. Pod względem specjalizacji produkcji liczba gospodarstw była zróżnicowana. Najwięcej było gospodarstw zajmujących się uprawami polowymi (93) i prowadzących chów zwierząt trawożernych (80). Produkcję mieszaną realizowało 59 obiektów. Specjalizację w produkcji mleka krowiego wybrało 42 gospodarstwa i 23 produkcję owoców.
3. Podobnie jak w latach poprzednich w roku 2019 w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta trawożerne poniesiono straty w procesie produkcji. Koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 1,04 zł. Najwyższą efektywność kosztów uzyskano w gospodarstwach mlecznych i uprawy trwałe. Koszt na 1 zł produkcji wynosił odpowiednio 0,65 i 0,76 zł. W typie polowym i mieszanym wartość produkcji była niewiele wyższa od kosztów ogółem. Z kolei pod względem klas wielkości ekonomicznej najniższą efektywność gospodarowania zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych, natomiast najbardziej efektywne były gospodarstwa średnio-duże.
4. Tak, jak w latach poprzednich opisywane gospodarstwa ekologiczne charakteryzowała niska intensywność produkcji (3 100 – 3 200 zł wynosiły koszty ogółem poniesione na 1 ha UR w przypadku podmiotów z uprawami polowymi i z chowem krów mlecznych i 2 600 zł/ha w typie mieszanym). W typie uprawy trwałe, wymagającym poniesienia znacznie wyższych nakładów produkcyjnych, koszty ogółem na 1 ha UR wynosiły 7 500 zł, a koszty bezpośrednio 1 900 zł. W typach rolniczych o specjalizacji zwierzęcej koszty bezpośrednio stanowiły od 400 zł/ha (zwierzęta trawożerne) do 1 200 zł/ha UR (gospodarstwa mleczne). W dwóch pozostałych typach – polowy i mieszany – wynosiły od 588 do 739 zł/ha UR.
5. W grupowaniu według klas wielkości ekonomicznej najwyższe koszty ogółem na 1 ha UR były w gospodarstwach od 2 do 8 tys. euro SO i wynosiły 3 176 zł, a najniższe w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO i osiągnęły poziom 2 638 zł.

6. Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem wynosił od 19 do 38% w gospodarstwach pogrupowanych według typów rolniczych i 17-29% w grupach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej.
7. Produktywność ziemi jest odzwierciedleniem intensywności produkcji. W gospodarstwach z uprawami trwałymi była najwyższa na tle całej zbiorowości i wyniosła 9 838 zł/ha UR. Średnio 5 000 zł uzyskano z produkcji mleka i tylko 2 000 zł/ha z chowu zwierząt trawożernych. Natomiast w uprawach trwałych i mieszanych ukształtowała się ona na poziomie 3 300 i 2 700 zł. W grupach wydzielonych na podstawie wielkości ekonomicznej najwyższa produkcja na 1 ha UR (4 214 zł) była w gospodarstwach średnio-dużych, a najniższa (2 575 zł) w gospodarstwach bardzo małych.
8. Udział dopłat w DzRGR był zróżnicowany. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych wynosił 110% wartości dochodu, rekompensując częściowo poniesione koszty produkcji. Również w gospodarstwach z uprawami polowymi i z produkcją mieszaną dopłaty tworzyły dochód, gdyż ich udział wynosił odpowiednio 90 i 99%. W pozostałych dwóch typach rolniczych: uprawy trwałe i krowy mleczne dopłaty były mniej znaczące.
9. W przypadku gospodarstw sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu uzyskały gospodarstwa bardzo małe i małe; odpowiednio 126 i 109%. Dotyczyło to zatem 72% próby gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN.
10. W 2019 roku najlepsza sytuacja dochodowa była w gospodarstwach mlecznych jeśli chodzi o klasyfikację według typów rolniczych. Zarówno dochód na gospodarstwo jak i na FWU był najwyższy. DzRGR na osobę pełnozatrudnioną w rodzinie rolnika wynosił 57 493 zł. Trzeba podkreślić, że w porównaniu do lat poprzednich ma on tendencję rosnącą. Gospodarstwa z uprawami trwałymi uzyskały nadwyżkę niższą 5 000 zł, a z upraw polowych niższą o 11 000 zł. W gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych i mieszanych ta nadwyżka ekonomiczna była aż o 20 000 zł niższa niż w przypadku krow mlecznych i wynosiła 37 000 zł/FWU w obydwu rodzajach gospodarstw.
11. Wyniki ekonomiczne uzyskane w gospodarstwach mlecznych w roku 2019 wyraźnie pokazują, że na tle pozostałych specjalizacji rolnicy osiągnęli większe korzyści z tytułu produkcji. Można uznać, że zwiększa się opłacalność produkcji tego kierunku w przypadku gospodarstw Polskiego FADN. Należy przypuszczać, że następuje to w wyniku poprawy koncentracji produkcji mlecznej, jako że przeważająca liczba gospodarstw mlecznych prowadzących rachunkowość było skupionych w województwie warmińsko-mazurskim.
12. W badanej grupie gospodarstw ekologicznych 72% jednostek o najniższym potencjale ekonomicznym zrealizowano dochód na osobę w rodzinie rolnika (FWU) na poziomie

niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (39 877 zł). W gospodarstwach bardzo małych ekonomicznie dochód stanowił 37% tego wynagrodzenia. Z kolei gospodarstwa średnio-duże wypracowały dochód na FWU ponad 8-krotnie wyższy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (123 729 zł).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB